

Kulturna baština Labina - rudnik - u radu s djecom predškolske i rane školske dobi te s djecom s posebnim potrebama

Benazić, Nina

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:632319>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Q1 Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za obrazovanje učitelja i odgojitelja

NINA BENAŽIĆ

**KULTURNA BAŠTINA LABINA – RUDNIK–U RADU S DJECOM PREDŠKOLSKE I
RANE ŠKOLSKE DOBI TE S DJECOM S POSEBNIM POTREBAMA**

Završni rad

Pula, 2016.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za obrazovanje učitelja i odgojitelja

NINA BENAŽIĆ

**KULTURNA BAŠTINA LABINA – RUDNIK – U RADU S DJECOM PREDŠKOLSKE
I RANE ŠKOLSKE DOBI TE S DJECOM S POSEBNIM POTREBAMA**

Završni rad

JMBAG: 0242016594, Izvanredni student

Studijski smjer: Stručni studij predškolskog odgoja

Predmet: Usmena zavičajna baština

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Teorija i povijest književnosti

Mentor: doc.dr.sc. Vjekoslava Jurdana

Pula, travanj 2016

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Nina Benazić, kandidatkinja za prvostupnika Predškolskog odgoja ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student:

U Puli, 2016.

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Nina Benazić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „Kulturna baština Labina – rudnik – u radu s djecom predškolske i rane školske dobi te s djecom s posebnim potrebama“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, travanj 2016.

Potpis

SADRŽAJ

UVOD	1
1. DEFINIRANJE POJMA KULTURNE BAŠTINE	3
2. ODNOS DJECE I KULTURNE BAŠTINE	6
3. POVIJEST LABINA I NJEGOVA MATERIJALNA BAŠTINA	9
4. RUDARSKA TRADICIJA.....	13
4.1. LABINSKA REPUBLIKA – NASTANAK I OBILJEŽAVANJE	17
4.2. OBILJEŽAVANJE DANA LABINSKE REPUBLIKE	21
4.3. OBILJEŽAVANJE DANA LABINSKE REPUBLIKE – DJECA S POSEBNIM POTREBAMA	22
4.4. PJEŠAČENJE „KOVARSKIM PUTEVIMA“ – DJECA PREDŠKOLSKE I RANE ŠKOLSKE DOBI	26
4.5. LABINSKI MUZEJ – U ZNAKU SJEĆANJA NA RUDARE	28
4.6. LABIN – „PODZEMNI GRAD“	30
5. ISPOVIJESTI RUDARA.....	32
6. RUDAREVA DJECA.....	35
7. SUVREMENA MULTIMEDIJALNA KNJIŽNICA U SKLOPU S RUDARSKIM KULTURNIM CENTROM.....	38
8. OČUVANJE ZAVIČAJNE BAŠTINE – RAD S DJECOM.....	41
9. VAŽNOST OČUVANJA KULTURNE BAŠTINE OD NAJLANIJE DOBI	45
ZAKLJUČAK.....	47
LITERATURA.....	48
POPIS FOTOGRAFIJA.....	53
POPIS PRILOGA.....	54
PRILOG 1.....	55
PRILOG 2.....	56
PRILOG 3.....	57
SAŽETAK	
SUMMARY	

UVOD

Tema ovog završnog rada je „Kulturna baština Labina – rudnik – uradu s djecom predškolske i rane školske dobi te s djecom s posebnim potrebama“. Njime se nastoji prikazati važnost upoznavanja djece s tradicijom rudarenja na području Labinštine. Cilj nam je da djeca upoznaju kulturnu baštinu svoga kraja, da je dožive, shvate i razumiju te da je prihvate kako bi i ona sama mogla prenositi u budućnosti kulturu svoga kraja budućim naraštajima. Svrha ovoga rada je odgovoriti na pitanje kako djeci ukazati na važnost kulture rudarenja koja je obilježila povijest grada Labina te pokazati djeci ne samo usmenu već i materijalnu ostavštinu rudara. U radu je vrlo bogato opisan život rudara, te život koji su rudarska djeca živjela za vrijeme rudarenja na području Labinštine.

Glavna bit, odnosno cilj i smisao ovoga rada jest ukazati na važnost provođenja različitih aktivnosti s djecom, odnosno rad djece na različitim projektima kako bi ona na što zanimljiviji i kreativniji način učila kroz igru i druge njima zanimljive metode o tradicijama i povijesti svoga kraja. Kod djece je bitno da se u najranijoj dobi upoznaju s kulturom i tradicijom svoga kraja jer će jedino na taj način moći prenositi budućim naraštajima svoju kulturu. U radu sam prikazala na koji način djeca predškolske dobi obilježavaju Dan Labinske republike. Osim o djeci predškolske dobi, u radu je bilo riječi i o djeci s posebnim potrebama te o djeci rane školske dobi. Odgojitelji i učitelji kroz različite aktivnosti i međusobnu suradnju pokušavaju djeci objasniti važnost starog rudarskog zanata i na koji način je upravo rudnik zapisan u labinsku prošlost. Također, u radu se spominje i važnost novootvorene gradske knjižnice koja ima jedan posebni ogranak, odnosno, prostoriju koja je namjenjena rudarima. U radu se opisuje i hvalevrijedna akcija „Ruka ruci“ kojom su djeca pripomogla premještanju knjiga iz „stare“ u „novu“ knjižnicu.

Prilikom istraživanja koristili smo se metodom intervjua u kojoj smo intervjuirali nekoliko osoba kako bi nam oni поближе opisali i dočarali stare običaje i kako bismo dobili informacije o Labinskoj republici i rudarskoj tradiciji na ovom području. Metodom intervjua koristili smo se na način da smo unaprijed pripremili željena pitanja, pazilo se na to da pitanja budu kratka i što prihvatljivija ispitanicima tako da je intervju tekao kroz opušten razgovor. Tijekom pisanja rada koristila se i metoda prikupljanja podataka na temelju kojih se pisalo o povijesti grada Labina, znamenitostima Labina, te o projektu koji bi u budućnosti trebao zaživjeti na području grada Labina: „Labin – Podzemni grad“. Uz tu metodu pozivamo se na razne knjige iz literature i na određene mrežne izvore. Koristila se i metoda promatranja, te sudjelovanja u aktivnosti koje su se provodile s djecom s posebnim potrebama, te isto tako prilikom posjeta knjižnici.

1. DEFINIRANJE POJMA KULTURE I KULTURNE BAŠTINE.

S pojmovima kao što su kultura i kulturna baština susrećemo se svakodnevno. Kulturna baština nekog naroda, kraja, pokrajine nalazi se svuda oko nas i vrlo je teško jednom sveobuhvatnom definicijom objasniti ove kompleksne pojmove. Kulturna baština u sebi nosi poruku ukupnosti duhovne i materijalne produkcije pojedinca ili skupina, koju su nam u nasljeđe ostavili preci, a koju je važno očuvati jer to očuvanje ima veliki značaj za kulturu, povijest i identitet nekog naroda. (Kovačec, 1996: 76-150) Prema autoru Aniću „Kultura je ukupnost materijalnih i duhovnih dobara, etičkih i društvenih vrijednosti, što ih je stvorilo čovječanstvo.“ (Anić, 1991: 84-88)

Anić u svojim radovima naglašava, da je baština ukupnost iz prošlosti sačuvanih i njegovanih kulturnih dobara. Njena glavna značajka je čuvanje i njegovanje svega onoga što su nam naši preci ostavili, kao kulturu, tradiciju, zavičajnu mudrost. (loc.cit.) Zaštitni preduvjet kulturne baštine je društveni i kulturološki razvoj nekoga kraja. Kada govorimo o zavičaju i zavičajnoj baštini, mogli bismo zaključiti da zavičajna baština predstavlja kulturno - umjetničku vrijednost određenog područja, koju baštinici nose sa sobom. Ona je njihov mentalni kod, pogled na život, sastavni dio njihova rada i razvoja. Zavičajna baština je prije svega zavičajno znanje i mudrost ljudi na određenom prostoru u određeno vrijeme. (Maretić, Caktaš, 2007: 87-96)

U baštinskim ustanovama odnosno bolje rečeno muzejima, pohranjen je veliki dio građe koja se čuva kao kulturno dobro. Osoblje koje je zaposleno u takvim ustanovama mora biti dobro informirano o kulturi odnosno baštini nekoga kraja, mora imati određena znanja, vještine i kompetencije za očuvanje, zaštitu i prezentaciju baštine. Bitno je isto tako, da osoba koja radi u takvim ustanovama bude otvorena, kreativna te da na zanimljiv i inovativan pristup djeci prezentira kulturnu baštinu. Bitno je isto tako, istaknuti da prvobitni konvergentni oblik suživota arhivskog, bibliotekarskog i muzejskog dokumenta, nakon višestoljetnog divergentnog postojanja, u posljednjim destljećima ponovno dobiva na svojoj snazi u vidu zajedničkih modela preoblikovanja, te prilagođavanja postojećim informacijsko – komunikacijskim tehnologijama. (Kodrić, 2010: 317)

Današnje poimanje kulturne baštine znatno se promijenilo u odnosu na prijašnja razdoblja. Prema UNESCO-u, kulturna se baština ranije odnosila samo na spomeničke ostatke kulture, no taj se koncept odnosno pojam postupno proširio na nove kategorije kao što je nematerijalna kulturna baština, etnografska ili industrijska baština i sl. (UNESCO, 2006: nije paginirano, 20. 03. 2016.)

Ta promjena u shvaćanju i razlučivanju kulturne baštine rezultat je usmjeravanja pažnje na ljudsko ponašanje, njegovu tradiciju koja je karakteristična za njegov kraj i običaje te karakteristične izričaje, velika se važnost pridodaje i usmjerava na informacijske, društvene i filozofske sustave. Na tim sustavima zapravo se temelji karakteristično stvaralaštvo ističući pri tome otvoreni koncept baštine koji reflektira ne samo prošlu već i sadašnju živuću kulturu. (loc. cit)

Tradicionalna podjela kulturne baštine je podjela na pokretnu i nepokretnu materijalnu baštinu te nematerijalnu baštinu. Često se iz ove podjele izdvaja arheološka baština kao jedna od zasebnih kategorija. (Središnji državni portal, 2010: nije paginirano, 22. 03. 2016.) No, u razmatranje o znanjima neophodnim za razumijevanje zaštite kulturne baštine važno je uključiti i neke druge kategorije u koje se baština može svrstati. Prema Smithu baština može biti kolektivna odnosno, građa od značaja za cijelu zajednicu, no isto tako i osobna, odnosno građa od značaja za pojedinca koja s vremenom postaje dio kolektivne baštine. (Smith, 2007: 20. 03. 2016.)

Kada bismo definirali riječ baštinu zajedno sa kulturom, ona bi u tom kontekstu predstavljala nešto što je vrijedno svakoga divljenja i čuvanja i čime se sukladno sa tim određeni narod ponosi i ističe ju kao svoj identitet. Autor Smith ovakvim načinom definiranja pojmova daje veliku važnost kulturnoj baštini jer on smatra da kulturna baština uvelike oblikuje čovjeka kao ličnost. (loc. cit.)

Do sada smo navodili samo kulturnu baštinu naroda koja je vrijedna svakog divljenja i koja obilježava pojedini narod u pozitivnom smislu. (Središnji državni portal, op. cit.) Kao što postoji pozitivna baština nekog naroda, tako postoji i negativna koja je odraz negativnog duhovnog i materijalnog nasljeđa čovječanstva koju treba isto tako pamtiti kako se ne bi u budućnosti ponovila. Primjeri takve baštine su razni simboli rata koji su karakteristični za narode, koncentracijski logori koji su izgrađeni kako bi služili za masovna ubojstva i slično.

U današnje vrijeme ubrzanog života i novijih metoda bilježenja i snimanja baštine razvija se nova kategorija baštine koja se popularno naziva digitalna baština. Digitalna tehnologija olakšava nam očuvanje baštine i dovodi nam za sobom nove promjene u raznim aspektima ljudskog života i stvaralaštva. Uzevši sve to u obzir, može se zaključiti da je suvremena duhovna i materijalna produkcija i kreacija pojedinaca u današnjem vremenu jedna od bitnijih i presudnih utjecaja za digitalnu eru očuvanja kulturne baštine. (Smith, op. cit.)

2. ODNOS DJECE PREMA KULTURNOJ BAŠTINI

Vrlo je bitno u najranijoj dječjoj dobi razvijati ljubav i interes prema kulturi svoga kraja, a i prema kulturi općenito. Djecu treba upoznati u najranijem djetinjstvu s kulturnim dobrima kraja u kojem žive odnosno s materijalnom i nematerijalnom baštinom. Bitno je potaknuti da dijete u sebi budi maloga istraživača i da mi u njemu potaknemo, pomoću raznih poticajnih materijala, slika, fotografija, izleta te usmenom predajom, ljubav za kulturnu baštinu svoga kraja. Dijete na svome putu usvajanja temelja kulturne baštine ima brojne suradnike, roditelje, odgojitelje i druge sudionike kojima je najvažnija zadaća poticanje djeteta. Dijete je svakako motivirano i potrebom za ostvarivanjem sigurnosti koja nalaže da se istraži, upozna i razumije okolina s dostupnom pojavnošću u njoj, da bi se moglo i predviđati i utjecati na predmete, događaje i pojave, pa u tome možemo gledati i određene povode za inovativnošću i kreativnošću. (Došen-Dobud, 2005: 10)

Uzevši u obzir djetetovu činjenicu postojanja, ogromnu i neiscrpivu želju za kretanjem, istraživanjem, uspoređivanjem i spoznavanjem novih zanimljivih životnih spoznaja može se zaključiti da je naša zadaća za upoznavanje djeteta sa pojmovima kulture i kulturne baštine u jednom segmentu dosta kompleksan posao jer prema njemu moramo veoma odgovorno pristupiti. Bitno je da djeci usadimo temeljne vrijednosti, smisao za estetskom vrednotom, opažanje ljepote, kulturnu materijalnu i nematerijalnu baštinu. Logičan je slijed pretpostavki da će dijete nužno istraživati u skladu s razvojnim potrebama, imanentnim svim kulturama (ako to iz bilo kojeg razloga nije ograničeno), ali će predmeti i akcije istraživanja ovisiti o onome što nude određena kultura i civilizacija, odnosno o onome što će poticajno pedagoško okruženje naći oko djeteta kao predmet i kontekst njegove istraživačke akcije. (Ibidem, str. 11)

Kako smo i ranije naveli u radu, bitno je da prilikom upoznavanja kulturne baštine zavičaja i kulturne baštine općenito, u svoje projekte uključimo pedagoge, psihologe te stručnjake za muzejsku pedagogiju kako bismo na što kvalitetniji način gradili jedno poticajno okruženje odnosno zajednicu koja uči kako bi djeci na što zanimljiviji i reprezentativniji način ukazala na važnost očuvanja materijalne baštine i na važnost prenošenja usmene odnosno nematerijalne baštine. (Slunjski, 2006: 299-310)

Isto tako je važno i direktno ponašanje odgojitelja, pedagoga, roditelja ili nekoga drugog stručnjaka koji mora obratiti pažnju na demonstraciju, objašnjavanje te odgovore na pitanja, a na taj način se potiče djecu na razmišljanje o određenom sadržaju. Za dijete je važno da suradnja svih sudionika, roditelja, odgojitelja i stručnog osoblja, bude uravnotežena i kontinuirana kako bi dijete što bolje, brže i kvalitetnije upijalo određena znanja. Polazna točka prema autoru Rosiću u radu svakog kvalitetnog muzejskog pedagoga uvijek mora biti dijete. (Rosić, 2005: 265-278) Prema Rosiću odgojitelji ili drugi stručni suradnici trebaju obratiti pažnju na osobnosti, specifičnosti, stil i tempo učenja svakog pojedinog djeteta. Bitno je da se prate reakcije svakog djeteta kako bi se koncentriralo na one sadržaje koji su kod djece izazvali zanimanje i ti sadržaji se produbljuju i nadopunjuju.

Uvod u upoznavanje i kulturu zavičajne baštine trebao bi biti upravo poštivanje i ekološka osviješćenost djece prema okolini u kojoj žive. Roditelji bi od najranijeg djetinjstva djeci trebali postaviti osnove moralnog odgoja i odgovornosti prema okolini u kojoj živi, nakon roditelja odgojitelji te koncepcije granaju i nadograđuju u odgojno – obrazovnoj ustanovi.

Važno je naravno da se osim odgojitelja uključi i lokalne jedinice samouprave odnosno grad ili općina u kojoj djeca žive kako bi se potaknuli razni projekti, radionice, edukacije u koje se mogu uključivati djeca i njihovi roditelji kako bi, svi zajedno učili i dolazili do novih spoznaja. (Ljubetić, 2011: 33)

Kako bismo djecu potaknuli na istraživačke aktivnosti trebalo bi s djecom posjećivati muzejske prostore kako bi u djeci potaknuli kreativnosti i maštu, te kako bi kroz razna istraživanja i eksperimentiranja učila na zanimljiv i interesantan način o novim spoznajama i činjenicama. Kakvoća i bogatstvo djetetova okruženja pozitivno djeluje na njegov razvoj. Struktura i organizacija okruženja utječu na djetetovo ponašanje i akcije, te na komunikaciju i interakciju s vršnjacima i odraslima. Sva recentna istraživanja djetetova razvoja ponovo potvrđuju i ističu važnost rane stimulacije i maksimalno poticajne okoline u kojoj se dijete odgaja. Obogaćivanje ranog djetetova okruženja znači, između ostalog, i djelatniju uporabu muzejskih prostora u edukacijske svrhe. (Rosić, op. cit. str., 265-278)

Autor Rosić smatra da je najvažnija ustanova za stjecanje znanja o kulturnoj baštini upravo muzej. Prema Rosiću „Muzeji su specifične kulturne ustanove koje prikupljaju, čuvaju, znanstveno obrađuju i javno prikazuju predmete umjetničke, kulturne i znanstvene vrijednosti iz različitih područja života i rada ljudi u vremenu i prostoru.“ (loc. cit.) Rosić ističe kako muzeologija spada u društvene znanosti koje se bave informacijama koje daju predmeti kulturne baštine. Odgoj za razvoj je proces koji kod djece i mladih potiče razvoj stajališta i obogaćuje im opće i kulturno znanje. Djeca se osvješčuju na kulturnoj, ekološkoj i moralnoj bazi što je veoma bitan temelj za daljni razvoj ličnosti. Odgoj za razvoj je cjeloživotni proces. Cilj mu je uz pomoć kontinuiranog i suradničkog djelovanja obitelji, dječjeg vrtića, škole i muzeja osigurati što bolji odgoj djece za budućnost.

3. POVIJEST LABINA I NJEGOVA MATERIJALNA BAŠTINA

Labin je jedan mali grad koji za sobom nosi veliku povijest, tradiciju i kulturu. Ovaj gradić odlikuje se svojim povoljnim geografskim položajem jer je smješten na brdašcu koji je udaljen svega par kilometara od mora. Jezgra Staroga grada Labina nije se slučajno smjestila na tom dijelu, već je ona upravo na tom području jer su se ljudi skrivali na tom brdu od svojih neprijatelja i oko nje ogradili zid kao obranu stoga, je Labin za vrijeme raznih okupacija bio jedan od sigurnijih gradova u Istri. (Milevoj, Strenja, 1999: 7)

Prema povijesnim činjenicama i raznim nalazištima Labin je nastanjen 2000. godine prije Krista. (Istra Experience – Labin, nije datirano: nije paginirano, 01. 04. 2016.) Staro Labinsko ime je *Albona* ili po nekim izvorima i *Alvona*. Ovaj naziv potječe još iz starog ilirskog – keltskog razdoblja, a po svemu sudeći grad su stari Kelti osnovali u 4. stoljeću prije Krista na mjestu nekadašnje gradine, iako razni teoretičari i povjesničari tvrde da su ga zapravo u 11. stoljeću prije naše ere utvrdili upravo Iliri. Područje Labina i njegove okolice naselili su Iliri gotovo 1000 godina prije Krista, ali postoje i razna nalazišta te ostaci starih civilizacija iz brončanog doba. (Milevoj, Strenja, op. cit., str. 8) Najstariji dokument iz labinske prošlosti je reljef koji potječe iz 3. stoljeća, a na njemu stoji natpis „*RES PUBLICA ALBONESSIUM*“. (loc. cit.)

Kasnije Labin postaje važnim dijelom rimske provincije Ilirik, a nakon raspada Rimskog Carstva gradom najdulje vladaju Venecija i Habsburgovci, iza kojih ostaje mnoštvo kulturnih spomenika i znamenitosti. (Istra Experience, op. cit.) Osim Mletaka i Habsburgovaca, Labin je bio pod utjecajem Franaka gdje je zapravo izgubio svaki vid svoje autonomije koju je do tada imao. Međutim, višestoljetna mletačka uprava koja je trajala od 1420. pa sve do 1797. godine, osobito je značajna i ostavila je duboke tragove za Labin, kako zbog njegovog arhitektonsko urbanističkog nasljeđa, tako i zbog začetaka rudarske proizvodnje ugljena. (Službena stranica grada Labina, nije datirano: nije paginirano, 01. 04. 2016.) Zanimljivo je isto tako spomenuti *uskočku bitku* koja se vodila na području starogradske jezgre u Labinu. Labinjani su od strane Uskoka napadnuti 1599. godine.

Prema staroj legendi i predaji Labin je napalo osamsto Uskoka, a otpor im je pružilo stotinjak mještana Labina i tridesetak profesionalnih vojnika. Zanimljivost je ta da su prema legendi mještani odnosno seljaci svojom mudročću uspjeli nadmudriti Uskoke i sačuvati grad od okupacije. Danas se poznata legenda, o tome kako su labinski seljaci spasili grad od Uskoka, prikazuje za vrijeme ljetnih mjeseci u starogradskoj jezgri Labina kako bi se ljudima dočarali nekadašnji običaji, kultura i legenda grada. *Uskočka bitka* za vrijeme ljetnih mjeseci bude veoma popraćena i od strane djece jer su glumci kostimirani i sa prepuno ideja i žara žele ukazati posjetiteljima autentičnu verziju *uskočke bitke* koja se davne 1599. godine, prema legendi odvijala upravo na ovome području. (Ahmičević, 2015: nije paginirano)

S druge strane poznati Labinjan Herman Stemberger, kojemu je istraživanje prošlosti Labina i Labinštine bila velika strast i ljubav, Uskoke dijeli na zaštitnike od Turaka i pljačkaše, koji su posebno bili aktivni u Istri. Noć svetog Sebastiana (napad Uskoka) u Labinu on ne niječe, ali ga prikazuje u sasvim drugačijem svijetlu za razliku od legende. On piše u *Labinskoj kronici* da uskocima nije bilo cilj napasti Labin, već temeljito opljačkati bogati grad Rovinj, što su i učinili 17. siječnja. U povratku je grupa od pedesetak uskoka dobrovoljaca probila pokretna vrata Labina i stvorila metež pred glavnim gradskim vratima "San Flor". (Milevoj, Strenja, op. cit., str. 14)

Nakon mletačke vlasti Labinom je kratko vrijeme, točnije od 1797. do 1804. godine, vladala Austrija, da bi nakon toga Labin preuzeli Francuzi pod vodstvom Napoleona. Ubrzo nakon Francuske vlasti 1813. godine, ponovo na vlast dolazi Austrija koja je Labinom vladala sve do 1918. godine, i u tom se periodu u Labinu otvorio rudnik koji je imao veliki značaj za lokalno stanovništvo. (Povijesne i kulturne informacije o Labinu, 2016: nije paginirano, 3.09.2016.)

Za područje Labinštine početak rudarstva predstavlja nagli razvoj i modernizaciju jer se otvaraju brojne škole, grade se ceste, bolnice, kina i ostali objekti u službi društva. 1921. godine, zbog nezadovoljstva svojom postojećom situacijom sastavu Kraljevine Italije, rudari su organizirali ustanak i osnovali Labinsku republiku koja je bila kratkog vijeka. O stvaranju Labinske republike bit će više riječi u daljnjim poglavljima ovoga rada. (Knapić, 2015: 12)

Kada govorimo o spomenicima kulture i ostavštinama koje su za sobom donijeli drugi narodi, koji su stoljećima živjeli na ovome području, tada moramo spomenuti da je labinska starogradska jezgra prepuna ostavština, i kulturne baštine. Narodi koji su živjeli na ovom području ne samo da su gradili palače, zgrade i ostale prostore, već su za sobom donijeli i veliki dio svoje tradicije i kulture. (Istria Sun, nije datirano: nije paginirano, 20. 04. 2016.) Upravo zato danas mnogi stanovnici Labinštine govore talijanskim jezikom, a talijanska se kultura odrazila i na gastronomiju.

Unutar labinske starogradske jezgre, odmah nakon glavnih gradskih vrata „San Flor“, smjestio se mali srednjovjekovni trg, odnosno „Stari trg“, na kojem se sijeku sve uličice starog grada. Na „Starom trgu“ pažnju privlači velika zgrada žute fasade, poznata pod nazivom „Podestatova palača“. Podestat dolazi od latinske riječi podesta, a znači visoki službenik, odnosno predstavnik visoke vlasti na nekom području. Danas bi podestat bio gradonačelnik. (Crtice iz Labina, 2010: nije paginirano, 20. 04. 2016.)

Labinska „Podestatova palača“ sagrađena je 1555. godine. Palača je građena u renesansnom stilu, a jedini preostali renesansni element je trifora na istočnoj fasadi zgrade. (Službena stranica grada Labina, op. cit.) Na pročelju koje gleda na „Stari trg“ smjestio se mletački lav s ljudskom glavom, kao simbol moći i dominacije Venecije. „Podestatova palača“ bila je sjedište podestata za Labin i Plomin. U njoj je bila smještena gradska uprava i sud, a u prizemlju je bio zatvor. Gradska uprava i vijeće bili su smješteni u ovoj zgradi sve do izgradnje *Municipija*¹ na glavnom gradskom trgu 1900. godine. Do današnjeg dana u „Podestatovoj palači“ nalazi se sjedište Općinskog suda.

¹*Municipij* - naziv za italske gradove koji su uživali neke povlastice

Najstarije građevine u Labinu su ostaci crkve svetog Justa koja potječe iz 9. stoljeća, te ostaci labinske župne crkve iz 11. stoljeća. Starogradska jezgra obiluje patricijskim palačama odnosno palačama u kojima su živjeli pripradnici visokog staleža.

Poznata patricijska palača je renesansna palača obitelji Scampicchio iz 15. stoljeća, te pretorska palača iz 1555. godine, s renesansnim biforama. U 17. stoljeću, grade se i barokne palače Franković - Vlačić, Manzini i Negri. Ističe se i palača Battiala - Lazzarini iz 18. stoljeća, jedna od najočuvanijih i najreprezentativnijih baroknih palača u Istri. U njoj se danas nalazi Narodni muzej Labinštine, sa bogatom arheološkom, etnografskom i kulturnopovijesnom zbirkom. (Istria Sun, op. cit.)

U Narodnom muzeju nalazi se i jedna replika rudničkog horizonta što daje ovom muzeju jedinstvenost. Gradsko kazalište „Circolo“ izgrađeno je 1843. godine, a nastalo je preuređenjem fontika za žito iz 1539. godine. Župna crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije današnji oblik poprima u 14. stoljeću, a tijekom 16. i 17. stoljeća, pregrađuje se i proširuje. Zvonik je izgrađen 1623. godine. (Pučko otvoreno učilište Labin, nije datirano: nije paginirano, 20. 04. 2016.) Unutar gradskih zidina nalazi se i kapela svete Marije od Karmela iz 1615. godine. Glavnim trgom dominira gradska loža koja datira iz 17. stoljeće, a za vrijeme ljetnih mjeseci glavno je okupljalište slikara, prodavača starih uporabnih predmeta islično. (loc. cit.)

4. RUDARSKA TRADICIJA

Prema autohtonoj teoriji nalazišta ugljena stvorila su se u dalekim geološkim erama prije otprilike sto milijuna godina. Ugljen se stvara sedimentacijom faune i flore. U Istri je karakterističan ugljen sinklinal koji se prostire od Trsta sve do Pićna, te je karakterističan za područja Kršana i Koromačna. (Knapić, op. cit., str. 8) Razlikujemo nekoliko vrsta bazena s obzirom na područja gdje se ugljen nalazio. Imena bazena su Rodički, Sičovljanski, Karojski, Pićanski, Labinski i bazen Koromačno. Dosad je u labinsko – pićanskom bazenu iskopano četrdeset milijuna tona ugljena. Ugljen koji se je iskorištavao na ovim područjima spada u lignite. (loc. cit.) Međutim, radi svojih specifičnih karakteristika ubraja se u kameni ugljen. Kada govorimo o labinskom bazenu ugljena može se reći da on nije jako velik svojim obujmom, ali ima izrazito veliku koncentraciju rude na malom području, a sastavni je dio glavnih istarskih ležišta odnosno bazena koje smo ranije naveli u radu. (Matošević, 2011: 34)

Iako su prvi pravi počeci rudarenja i otkrivanja rudarskih vena na današnjem području Labinštine prekriveni povijesnom nepoznanicom, postoji legenda koja govori kako je jedan stari pastir jedne hladne zimske noći od tršća i grana zapalio vatru, negdje između današnjeg Labina i Raše, da bi zagrijao promrzle udove, no vatra je nastavila gorijeti iako je granje izgorijelo. Pastir je začuđeno kako kaže legenda promatrao kako gori zemlja iako je granje izgorijelo, gorjela je zapravo žeravica ili bolje rečeno fosilni ugljen koji je sastavni element istarskog podzemlja. Nakon što je pastir rekao mještanima Labinštine o tome da je vatra nastavila gorijeti i bez granja, mještani Labinštine proučavali su zemlju i došli su do zaključka da je zemlja bogata fosilnim ugljenom te su počeli s iskopima zemlje koja je bila bogata ugljenom. (Ibidem, str. 35) Prema povjesničarima rudarska djelatnost na ovom području započinje u 17. stoljeću. Prva koncesija, odnosno uprava za vađenje ugljena, na ovom području potječe iz 1626. godine, a nalazila se u dolini Krapna. (Službena stranica općine Raša, nije datirano, nije paginirano, 18.04.2016.)

Korištenje ugljena započinje u vrijeme Mletaka. Oni su ugljen koristili kao impregnaciju za dno svojih lađa, jer su smatrali da je ugljen koji se nalazi na ovom području dobre kvalitete i da će pomoću njega izgraditi nepropusne i sigurne brodove. Postoje mnogi zapisi o počecima kontinuirane rudarske proizvodnje međutim kao službeni datum uzima se 14. kolovoza 1785. godine. Te je godine oko četrdesetak rudara proizvodilo petsto šezdeset tona ugljena koji je većim dijelom bio namjenjen rafineriji šećera u Rijeci.(loc. cit.)

Procvatom industrijalizacije krajem 19. i početkom 20. stoljeća, rudarstvo na području Labinštine jača i ubrzano se razvija. (Knapić, op. cit., str. 11) Austrijska uprava nad rudnikom donosi sa sobom inovativnije i modernije novitete koji su vuču konjima zamijenili parnom lokomotivom, te su unijeli nove metode iskopa, nova oruđa i opremu za rudare. Osim toga Austrijska uprava pripojila je sve rudnike Labinštine u jednu cjelinu. (loc. cit.) Pripojenjem svih rudnika u jednu cjelinu rezultira otvorenjem novih rudarskih okna, zapošljava se veliki broj radne snage, izgrađuju se novi objekti, stanovi za rudare, rudarska bolnica te je izgrađena i crkva svete Barbare u Raši, u čast svetici Barbari koja je prozvana zaštitnicom rudara.

Talijanska uprava u kasnijim je godinama značajno povećala proizvodnju ugljena u Raši, te je zbog toga i nova uprava odlučila sagraditi novo naselje radi stalnog priljeva radne snage na ovom području. Projekt naselja i nadzor izgradnje povjeren je tršačanskom arhitektu Gustavu Pulitzeru Finaliju i njegovom stručnom timu. U Raši je ukupno izgrađeno devedeset šest kuća. Grad, planiran za dvije tisuće do tri tisuće stanovnika, imao je sve potrebite sadržaje, od općinske zgrade i žandarmerijske postaje, do škole, vrtića, pošte, kavane, restorana, hotela, trgovina, kino dvorane i bolnice, sportskih igrališta pa čak i otvorenog bazena olimpijskih razmjera. (Ibidem, str. 15) Sve se to izgrađivalo radi rudnika koji se nalazio u neposrednoj blizini.

U samom centru grada nalazila se ranije spomenuta crkva svete Barbare zaštitnice rudara. Na trgu se nalazio i kameni kip rudara – borca, koji je nedugo nakon izgradnje bio uništen. (Službena stranica općine Raša, op. cit.)

Početak četrdesetih godina cijeli rudarski bazen otvoren je nizom okana, a zbog sve većih ratnih potreba otkopavaju se samo bogatiji slojevi. Jame su zbog neplanskog otkopavanja nesigurne te dolazi do čestih gorskih udara. Uza sve teškoće 1942. godine, ostvarena je rekordna proizvodnja od 1.158.000 tona ugljena s približno 10.470 radnika. Uslijed ratnih zbivanja u razdoblju od 1943. do 1945. godine, rudnik je jedva opstao. Nastojalo se organizirati kakvu takvu proizvodnju i održati minimalne funkcije rudnika. (Fonović, op. cit., str. 12)

Oslobađanjem i pripajanjem Istre Hrvatskoj 1945. godine, Istra se pripojila sastavu tadašnje Jugoslavije. Tada nastaje novo razdoblje rada u Istarskim ugljenokopima. Pristupilo se obnovi rada u rudnicima i proširenju proizvodnje. U razdoblju poslijeratne obnove i izgradnje rudnik je bio od neprocjenjive vrijednosti, postao je značajna baza obnove dajući dragocjeni kameni ugljen izuzetno visoke kalorične moći. (loc. cit.)

Osim velike nesreće jeftina je nafta uzrokovala krizu iskopa ugljena. Velike zalihe ugljena izazvale su pad proizvodnje i broja djelatnika, a za smanjenje zaliha izgrađena je Termoelektrana Plomin 1. (op. cit.) Tih se godina od posljedica rudarenja i gorskih udara opasno urušava starogradska jezgra Labina. 1970-ih godina, predloženo je zatvaranje rudnika te njegova supstitucija gradnjom niza tvorničkih pogona, od kojih bi neki izravno proizišli iz rudnika. Ipak, rudnici preživljavaju to krizno razdoblje nakon kojeg započinje izgradnja druge termoelektrane što dovodi do kratkotrajnog uzleta.

1985. godine, napušten je rad na iskupu Koromačno zbog prodora morske vode, a 1988. godine rudnici Labin i Ripenda zatvoreni su zbog nerentabilnosti, nakon čega slijedi postupono zatvaranje svih ostalih rudnika na Labinštini. (Istarska enciklopedija (1), 2010: nije paginirano, 18. 04. 2016.) Posljednji je zatvoren rudnik na području Tupljaka koji je sa svojom proizvodnjom završio u svibnju 1999. godine. (loc. cit.)

Rudare Labinštine odnosno „kovare“ u 20. stoljeću, najčešće se pamti upravo po raznim štrajkovima i rudarskim nesrećama koje su ih vrlo često pogađale. Međutim, povrh svih nedaća koje su ih pratili rudarstvo je jedno kompleksno zanimanje koje u sebi oplemenjuje više zanata jer zahtjeva veliko znanje i predanost radu. Usprkost teškim uvjetima rada rudarstvo je spajalo mnoge ljude i gradilo specifičnu vezu odnosno zajedništvo među ljudima.

Primjer tog zajedništva očituje se u knjizi autora Andre Matoševića koji u svojoj knjizi „Pod zemljom“ navodi citate Mia Mirkovića poznatijeg po svom pseudonimu Mate Balota, koji za rudare kaže: *„Svakog dana putuju u istim kamionima skupa, tresu se na drvenim sjedalima, skrivenom zastorima od prolaznika. Rijetko vide sunce, jer rade i noću, moraju danju spavati, a ne rade li danju nekoliko sati na putu provode u prekrivenim i zastrtim kamionima.“* (Matošević, op. cit., str. 42) Navođenjem ovog citata u svojoj knjizi Andrea Matošević nam želi u „kratkim crtama“ ukazati na „težinu rudarskog bremena“, koju su rudari svakodnevno nosili na „svojim plećima“.

Danas nam od rudarske tradicije ostaje veliki dio kulturne rudarske baštine koju je potrebno prenositi „s koljena na koljeno“ kako bi u budućnosti nove generacije mogle vidjeti bogatu rudarsku prošlost koja je obilježila ovaj grad – grad rudara. Bitno je također da nove generacije shvate koliko je zapravo rudarski život bio težak i naporan, te sa kojim su se sve opasnostima rudari svakoga dana morali suočavati. U knjizi gospodina Pia Mirkovića *„Rudareva djeca“*, može se detaljno isčitati koliko je zapravo bio složen odnosno kompleksan život jednog rudara i na koji su način njihova djeca živjela, rasla i razmišljala.

Gospodin Milan Rakovac daje detaljan osvrt o knjizi *„Rudareva djeca“*, i u njemu posebno ističe važnost autoreve rečenice: *„Adio dica kovarska, ovaj je libar mučan i žuk i trd i grd...to je libar kovarske dice, jur studijanih ljudi, ča su dvigli Labinštinu gori visoko di nikad prija nije bila....“* (Mirković, 2014: 17) Ovim riječima gospodin Rakovac želi naglasiti kako je knjiga Pia Mirkovića pisana s velikom težinom i sjećanjima koja su pratila rudarevu djecu.

Ta su djeca, zahvaljujući svojim roditeljima rudarima, postali učeni i školovani ljudi, čime su doprinijeli razvoju obrazovanja i kulture svoje sredine. Usmenom predajom i čuvanjem starih predmeta prenijeli su kulturnu baštinu rudarenja danjim generacijama, a mi se moramo potruditi da ih ne zaboravimo i da ih i dalje prenosimo budućim naraštajima.

4.1. LABINSKA REPUBLIKA – NASTANAK I OBILJEŽAVANJE

Događaje oko Labinske republike treba povezati s događajima koji su nastali u sjevernoj Italiji i okupaciji tamošnjih tvornica u jesen 1920. godine, bez obzira na to što se štrajk labinskih rudara vremenski ne poklapa s navedenim zbivanjima. Premda je politički štrajk rudara sadržavao prevratničke elemente i bio usmjeren na poboljšanje političko – društvenih uvjeta u Istri, on je u prvome redu izbio kao reakcija na fašističko nasilje, ne samo protiv socijalista već protiv hrvatskoga i slovenskoga stanovništva općenito. (Dukovski, 2004: 151) Gledajući dublje razloge nastanka ovoga pobunjeničkog štrajka možemo reći da su mještani Labinštine dugo u sebi zadržavali različite argumente, gnjev i revolt protiv trenutnog političkog poretka koji je tada bio aktualan na ovom području.

Labinska republika nastala je kao posljedica rudarskog štrajka 2. ožujka 1921. godine. Moglo bi se reći da je to bila kratkotrajna samouprava koja je nastala kao posljedica raspada Austro–Ugarske Monarhije poslije svršetka Prvog svjetskog rata. Ova samouprava trajala je svega trideset šest odnosno trideset sedam dana, sve do 8. travnja iste godine. (Matošević, op. cit., str. 52) Italija, koristeći oslabljeni položaj krajeva koji su bili pod vlašću Austro - Ugarske Monarhije, uspijeva prisvojiti i talijanizirati područja Istre i dijelove Dalmacije te stanovništvo i gospodarski potencijal zauzetih područja iskorištava isključivo za svoju dobrobit, a prema osvojenim pokrajinama odnosi se kao prema robovima.

Prije nego što su preuzeli vlast u Italiji fašistički odredi zaposjeli su i zapalili sjedište radničkog odbora u Trstu 1921. godine, te su napali predstavnike sindikata rudnika Raše. Povodom ovog događaja i prijašnjeg robovlasničkog odnosa prema radnicima rudnika Labinštine, dolazi do generalnog štrajka u kojem sudjelujeo ko dvije tisuće rudara.

Štrajk na području Labinštine započeo je 2. ožujka i trajao je sve do 8. travnja 1921. godine. Štrajk je započeo na način da su rudari zauzeli rudnike i organizirali svoju autonomnu vlast. Bio je to zapravo politički prosvjed s ekonomskim zahtjevima. (Dukovski, op. cit., str. 151) Početak prosvjeda protiv Fašista započeo je okupljanjem šestorice rudara na trgu u Vinežu nedaleko Labina gdje je bilo jedno od rudarskih okna. Mjesto okupljanja nazvali su „*Krvova placa*“, odnosno „*Crveni trg*“. (Istarska enciklopedija (1), op. cit.) Razlog okupljanja i prosvjeda rudara bio je prosvjed protiv fašista koji su u Pazinu zlostavljali rudarskog sindikalnog vođu Giovannija Pipana. Možemo reći da je napad na sindikalnog vođu bio povod za štrajk rudara koji je izbio, a glavni su se uzroci „gomilali“ godinama, zbog nezadovoljnih uvjeta rada i lošeg ekonomskog stanja.

Andrea Matošević u svojoj knjizi „*Pod zemljom*“ iscrpno piše i ukazuje nam razloge koji su bili povod štrajku na području Labinštine: „... *povod štrajku bio je premlaćivanje sekretara sindikalne federacije i vođe socijalističke organizacije u Labinu Ivana Giovannija Pippana od strane fašista u Pazinu, razlozi za pobunu leže dublje u rudarskoj svakodnevnici odnosno radnici su se žalili na smanjenje slobodnih dana tokom godine dana rada pod austrijskom upravom imali su dvadeset četiri, a talijanska uprava je smanjila za pola odnosno rudari su imali godišnje za iskoristiti dvanaest slobodnih dana, plaća je bila manja i niz drugih razloga rezultiralo je kulminacijom odnosno rudarskim štrajkom.* (Matošević, op. cit., str. 53)

Rudari su u kratkom vremenskom periodu zauzeli rudnike, te proglašavaju republiku pod krilaticom „*Kova je naša*“, odnosno, „*Rudnik je naš*“ organiziraju vlast i takozvanu „*Crvenu stražu*“, kao zaštitu od fašista te sami rukovode proizvodnjom rudnika uz potporu dijela seljaka zemljoradnika.

Talijanska uprava u Istri odlučuje se ugušiti postojanje novonastale republike vojnom silom što im 8. travnja 1921. godine, i polazi za rukom nakon žestokog otpora rudara. Ovaj ustanak istarskih rudara smatra se prvim svjetskim antifašističkim ustankom. Iako je fašizam na vlast u Italiji stigao tek 1922. godine, u ovim krajevima fašistička opsada započela je i nešto ranije sa svojim robovlasničkim terorom, odnosno talijanizacijom Istre. Mještani Labinštine simboličkim ustankom odnosno štrajkom protiv trenutne vlasti htjeli su se izboriti za svoja radnička prava, no njihov štrajk je na poslijetku rezultirao porazom. (Labinske vijesti (1), 2010: nije paginirano, 30. 03. 2016.)

Naime, rudari su zauzeli rudnike i rudarska postrojenja, minirali prilaze oknima u Krapnu, Vinežu, Štrmcu i separaciju Štalije s odlagalištem ugljena, te organizirali naoružane postrojbe pod nazivom „*Crvene straže*“, kojima je zapovijedao Francesco da Gioz. Politička i socijalna pitanja rješavao je rudarski komitet na čelu s Pipanom, a potporu im je davao i plemić Giovanni Tonetti, koji je poznat pod nazivom „*Crveni barun*“. (loc. cit.)

Pregovori rudara s talijanskom vlasti odužili su se jer su rudari postavljali različite uvjete kojima bi štitili svoja radnička prava. Uprava je taktizirala i pregovarala međutim samo se dobivalo na vremenu te se 8. travnja poduzela drastična mjera s kojom je pokrenuta akcija talijanskih vojnika sa svih strana. Rudari su time bili napadnuti i sa strane kopna i mora. Zatečeni rudari povukli su se kraj mjesta nedaleko Labina - Štrmca, gdje su pružili oružani otpor. No, slabo naoružani i neiskusni, ubrzo su morali odustati. Pipan je naredio prekid „vatre“ i preuzeo svu odgovornost na sebe. Tijekom vojne akcije protiv rudara uhićeno je oko četrdeset radnika koji su odvedeni u istražni zatvor u Rovinju. Potom se protiv njih u Puli od 16. studenog do 3. prosinca 1921. godine, vodio proces koji je teretio rudare za teška krivična djela po austrijskom kaznenom zakoniku. Porota nije podržala optužbe te su svi optuženici pušteni na slobodu. (Matošević, op. cit., str. 56)

Premda nikada proglašena, Labinska republika ostavila je neizbrisive tragove na području Labinštine, a imala je i mnogo širi odjek. Taj splet događaja valja sagledavati i interpretirati u kontekstu tadašnjih prilika, osobito na prostoru Apeninskoga poluotoka i srednje Europe. Višenacionalno, ali jedinstveno pružanje oružanog otpora nadirućem fašizmu utrlo je put antifašističkom opredjeljenju žitelja Labina. Kada je zakazala pravna država Labinjani su uzeli „stvari u svoje ruke“ te su oružjem branili svoje domove i obitelji. (Dukovski, 2010: 49)

Sindikalna borba rudara, usmjerena na tradicionalno traženje radničkih prava, poboljšanje položaja te radnih i životnih uvjeta, sadržavala je i elemente samoodređenja i samoupravljanja, u naivnom i utopističkom uvjerenju da će sami moći odlučivati o svojoj sudbini. (Istarska enciklopedija (2), nije datirano: nije paginirano, 30. 03. 2016.) Zanimljivo je da su mnoge labinske legende, narodne priče, poslovice, anegdote i šale zabilježene u knjizi „*Narodne priče i legende Labinšćine*“, čiji je autor Božo Glavičić koji je u ovoj knjizi zabilježio kratku anegdotu o rudarima i o njihovom sindikalnom sastanku. Autor Božo Glavičić naglašava kako je bitno za razumijevanje usmene narodne književnosti upravo to da se i sami postavimo u ona vremena, sredinu i prilike kada je nastala i kada se kao takva počela prenašati „s koljena na koljeno“. (Glavičić, 2002: 6) Anegdota koju je Božo Glavičić zabilježio o rudarima i njihovom pokretu: (Ibidem, str. 78)

„Kova je naša“

***Prvo nego su kovari storili Labinsko republiko
21. leta, sindikati so imeli zastanak. Jedon kovar
Pride doma od zastanka i reče ocu svojemu:
- Čaća kova je naša.
A stori se razjodi i pošne kljet i vopit:
- Nikad da te nečujen to reć da je kova naša.
Lupata, lupata je naša, sinko moj, ma ne kova.
Jedon drugi sin je priša doma i gona ocu:
- Čaća kova je naša.
A stori otac mu reče:
- Je, je, kova je naša, ma beći so vrajži.***

Kroz ovu zanimljivu anegdotu o rudarima može se dati naslutiti kako je nastala parola „*Kova je naša*“, i na koji način su na to gledali stariji ljudi u to vrijeme. Samim time što su se rudari izborili za Labinsku republiku i što je ona u kratko vrijeme „zaživjela“, stariji ljudi smatrali su da je nemoguće da Labin bude samostalan jer je godinama živio u zajedništvu sa velikim silama koje su upravljale njime. Labin, kao i cijela Istra, ima mnoge prirodne ljepote i znamenitosti te je uvijek bio „meta“ velikih svjetskih sila. To vidimo i u ovoj paroli koja je citirana iz anegdote o rudarima : „... *kova je naša, ma beči so vražji*.“² Ova se parola odnosno rečenica može shvatiti i na drugi način, a to je da tko god dođe na vlast, pa čak i domaća vlada, uvijek postoji mogućnost da radi svoga profita rasproda Istru i njenu okolice. Odnosno drugim riječima rečeno tko god dođe na vlast, da li domaća vlast ili strana, uvijek im je važna, vlastita dobrobit, a ne dobrobit naroda.

4.2. OBILJEŽAVANJE DANA LABINSKE REPUBLIKE

Labin je ove godine slavio 95. godišnjicu osnutka Labinske republike, koja je bila popraćena velikom svečanošću. Labin je toga dana bio domaćin mnogim državnim dužnosnicima od Istarskog župana do predsjednice Republike Hrvatske. Cijeli su se tjedan održavale razne igre i manifestacije koje su povezane sa rudarskom tradicijom i sjećanjem na rudare. 95. obljetnica Labinske republike je i izraz poštovanja prema generacijama rudara, odnosno „*kovara*“, naših prawniča i noniča koji se nisu žalili za svoj težak i mukotrpan rad, već su uvijek „*iz mraka izlazili sa svjetlom rudarske lampe*“, kako je simbolično rečeno na obljetnici koja se održavala ispred Lamparne, odnosno glavnog rudarskog „šohta“ u Labinu. (Labinske vijesti (2), 2016: nije paginirano, 13. 03. 2016.)

²*Kova je naša, ma beči so vražji* – Rudnik je naš, ali novac je vražji

Obilježavanje dana Labinska republike nije samo važan dan za Labin već i za Istru te cijelu Hrvatsku, a i mnogo šire jer je rudarstvo i rudaranje duboko utkano u istarsku povijest. Rudarstvo je od ljudi zahtijevalo posebnu prilagodbu načina života. „*Današnji moderni čovjek koji je zaogrnut plaštom komocije nikako ne bi sebi i svojim bližnjima poželio život rudara*“. Ove riječi izrekao je Valter Černjul, autor filma pod nazivom: „*Sretno!*“, koji govori o rudarima. (Matošević, op. cit., str. 250)

Rudarski posao gospodin Valter Černjul poistovjećuje s pomorskim poslovima i kaže: „*Kruh sa sedam kora je onaj rudarski i moreplovski s time da bih za onaj rudarski dodao još jednu*“, čime želi ukazati na težinu i zahtjevnost rudarskog posla. (loc. cit.) Prema ovim riječima možemo zaključiti kako je rudarski posao bio zaista jako kompleksan i osobe koje su se bavile tim zanimanjem bile su vrijedne svakog divljenja i poštovanja.

Poznata usmena izreka „*Kova je naša*“, dobila je veliki značaj jer je Labin tog dana bio centar različitih događanja koji su bili posvećeni rudarima. (Službena stranica grada Labina (2), 2016: nije paginirano, 30. 03. 2016.)

Na ovoj svečanosti prezentiralo se i govorilo o projektu oživljavanja rudnika u turističke svrhe odnosno o projektu „*Kova – prošlost, sadašnjost i budućnost*“. Želja za oživljavanjem rudnika u turističke svrhe nema samo materijalnu vrijednost već i kulturnu, a svrha joj je očuvanje kulturne baštine Labinštine.

4.3. OBILJEŽAVANJA DANA LABINSKE REPUBLIKE – DJECA S POSEBNIM POTREBAMA

Centar „Liče Faraguna“ je ustanova koja se bavi odgojem i obrazovanjem djece s poteškoćama u razvoju. Ustanova pruža djeci njegu, rehabilitaciju te odgoj i obrazovanje. Polaznici škole su djeca koja boluju od raznih poremećaja i bolesti kao što su epilepsija, cerebralna paraliza, nesamostalnost pri kretanju gdje je potreban stalni nadzor i vođenje, nekontroliranje sfinktera (djeca koja imaju pelene), slabovidnost, oštećenje sluha, autizam, te problemi psihičke prirode. (Službena stranica grada Labina (3), nije datirano: nije paginirano, 14. 04. 2016.)

Učenici škole podijeljeni su u skupine s obzirom na kategorizaciju bolesti same djece odnosno podijeljeni su s obzirom na stupnjeve mentalne retardacije (laka, umjerena, teška te teža retardacija), djeca s autističnim poremećajem i djeca s ostalim popratnim smetnjama odnosno dijagnozama.

Polaznici ove škole su uglavnom djeca s područja grada Labina i okolice te s područja Istarske županije. Djecu u školu dovoze i odvoze roditelji, a zbog odriješanih razloga neki učenici imaju osiguran prijevoz kući školskim vozilom. Preostali učenici ostaju u domskom smještaju gdje imaju punu njegu i skrb dvadesetčetiri sata na dan, odnosno od ponedjeljka ujutro do petka navečer. (loc. cit.) Škola je dugi niz godina imala problem sa zapošljavanjem novog kadra profesora rehabilitatora. Međutim, nekoliko godina unazad, škola je dobila pet profesora rehabilitatora, psihologa, logopeda i jednu nestručnu zamjenu, odnosno profesora glazbene kulture koji se izvanredno školuje za profesora rehabilitatora. Osim profesora škola ima i asistente koji omogućuju djeci bolju prilagodbu i praćenje programa. Osim pedagoških djelatnika, škola ima i tehničko osoblje odnosno njegovatelja, kuhara, čistača. Prema kurikulumu u Centru se svakodnevno odvijaju različite aktivnosti u kojim su, osim djelatnika, učenika i roditelja, uključeni i vanjski suradnici te volonteri s područja grada Labina. (Službena stranica Liče Faraguna, 2016: nije paginirano, 14. 05. 2016.)

Svake godine, povodom Dana Labinske republike, učenici centra „Liče Faraguna“ na razne načine njeguju i obilježavaju ovaj važan datum koji je Labinu donio kratkotrajnu samoupravu, a simbolizirao je borbu hrabrih rudara protiv talijanske vlasti. (Istarska enciklopedija (2), op. cit.) Učenici su ranijih godina izrađivali slikovnicu kojoj je tema bila rudnik. Djeca su svojim kreativnim radovima uz pomoć svojih učiteljica naslikali rudare, rudnik, ugljen i sve ostalo što ih je asociiralo na rudnik, te je iz tih zanimljivih i kreativnih radova nastala slikovnica „Rudnik“. Jednog od učenika je poprilično zaintrigirala ova tema i većina njegovih radova bila je i uvrštena odnosno integrirana u slikovnicu koja je posvećena rudarima.

Ove su godine učenici pod inicijativnom učiteljice Katje Faraguna oslikali razne plakate na temu rudnika i rudara. Osim toga, obukli su se u rudarska odijela i igrali se rudara, te su zajedno sa svim učenicima škole posjetili glavni rudarski „šoh“, odnosno rudarsko okno koje se nalazi, kraj Lamparne. Učenici su zajedno sa svojim učiteljima i asistentima proučavali rudarsku lokomotivu u kojoj se nalazio ugljen. (Službena stranica centra Liče Faraguna, op. cit.) Djecu je oduševila ova istraživačka aktivnost i svi su se zajedno uživali u proučavanju i razgledavanju rudarske tradicije. Učiteljice su djeci objašnjavale što je ugljen i kakvu je vrijednost iskop ugljena imao za Labin i cijelu Hrvatsku. Nakon šetnje i razgledavanja djeca su se uputila u školu gdje se nastavio razgovor o rudniku i rudarima.³ U narednim su danima djeca koja su smještena u domu, odnosno cjelodnevom boravku, sa svojim učiteljem Krešom Runkom posjetila i dio adaptiranog rudnika u jezgri Staroga grada. Tim su posjetom djeca mogla i djelomično vizualno doživjeti kako je izgledala unutrašnjost nekadašnjeg rudnika.

Slika 1. Plakat s radionice „Rudarstvo“ Slika 2. Posjet glavnom rudarskom „šohu“

Izvor: Autorica rada,
fotografirano u travnju 2016.

Izvor: <http://centar-licefaraguna-labin.skole.hr/fotogalerija?show=album&id=269>,

Centar „Liče Faraguna“ Labin, Obilježavanje
Labinske republike (travanj 2016.)

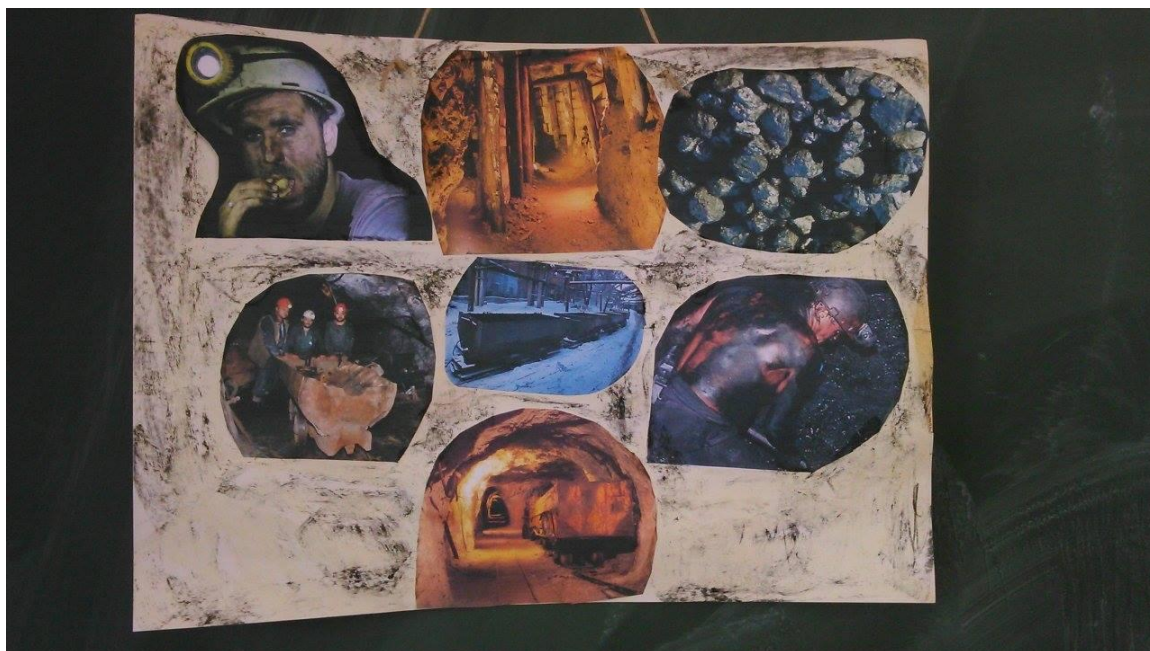
³Djelatnica sam škole „Liče Faraguna“, tako da sam prisustvovala šetnji s djecom odnosno razgledavanju glavnog rudarskog šoha i u ostalim aktivnostima koje su se odnosile na obilježavanje dana Labinske republike.

Slika 3. Crtež s radionice na temu *rudarstva*

Autorica rada, fotografirano u travnju 2016.

Slika 4. Plakat s radionice na temu *rudarstva*

Autorica rada, fotografirano u travnju 2016.

4.4. PJEŠAČENJE „KOVARSKIM PUTEVIMA“ – DJECA PREDŠKOLSKE I RANE ŠKOLSKE DOBI

Dječji vrtić „Pjerina Verbanac – Labin“ je matični dječji vrtić na području Labinstine, koji ima i svoja područna odjeljena: Vinež, Stari grad Labin, Rabac, Raša i Potpićan. „Dječji vrtić Pjerine Vrbanac“ rado se uključuje na razne projekte i aktivnosti kako bi u djeci budili interes za očuvanje zavičajne baštine svoga kraja. (Službena stranica grada Labina (3), nije datirano: nije paginirano, 20. 05. 2016.)

Bitno je naglasiti da „Dječji vrtić Pjerina Verbanac“ djeluje na principu zajednice koja uči odnosno da su odgojitelji i djeca partneri u proučavanju i otkrivanju novih spoznaja. Odgojitelji dječjeg vrtića vrlo često organiziraju razne aktivnosti i događaje u kojima uključuju djecu, roditelje, učitelje, profesore i druge stručne suradnike kako bi djeca na što kvalitetniji, zanimljiviji i bolji način učili o svojoj okolini u kojoj žive i rastu. Uzevši ove činjenice u obzir, svaki bi vrtić trebao biti obrazovna organizacija u kojoj se odvijaju različiti dinamički procesi učenja, istraživanja, refleksije i vrednovanja, te koji zahtijevaju interakciju svih članova kako bi odgoj djece bio što kvalitetniji. Da bi ti procesi mogli saživjeti odgojitelj mora imati stalan i snažan angažman te mora biti snažno motiviran kako bi djeci pružio poticajno okruženje u kojemu će djeca istraživati i dolaziti do novih saznanja i spoznaja o svojoj okolini, odnosno o zavičajnoj baštini svoga kraja. (Senge, 2003: 11)

Dana 2. ožujka 2016. godine, povodom 95. obljetnice Labinske republike, „Dječji vrtić Pjerine Vrbanac“ organizirao je pješačenje djece od vrtića pa sve do, već spomenutog, rudarskog okna Lamparna. Kada su djeca došla do rudarskog okna odgojiteljice su započele priču o rudarima i njihovom značaju te važnost koju rudarska tradicija ima za ovo područje. Nakon razgledavanja Lamparne i vagoneta koji se nalaze ispred zgrade, djeca zajedno sa svojim odgojiteljicama uputila su se prema gradskoj loži koja se nalazi u jezgri Staroga grada. Tamo su im odgojiteljice pokazale mjesto u Gradskom muzeju gdje se nalazi i adaptirani rudnik. Ovim simboličkim pješačenjem odgojiteljice su djeci htjele ukazati na važnost i značaj rudarske tradicije. Djeca su toga dana mogla vidjeti u vagonetima primjere pravog ugljena koji se iskopavao na ovom području.

Također, vidjeli su i glavni rudarski „šoh“ te se upoznali s Lamparnom koja je nedavno obnovljena i pridružena joj je nova funkcija knjižnice i Multimedijanog centra u kojem se često održavaju aktivnosti za djecu i odgojitelje.

Osim vrtića, u razne aktivnosti uključuju se i učenici nižih razreda labinskih osnovnih škola. 2. ožujka 2016. godine, povodom 95. obljetnice Labinske republike, učenici trećeg razreda dvaju labinskih osnovnih škola (OŠ „Ivo Lola Ribar“ i OŠ „Matije Vlačića“) u sklopu zavičajne nastave, posjetili su Gradski muzej u kojemu je smješten dio adaptiranog rudnika. I oni su, poput vrtićke djece, posjetili Lamparnu, međutim Labinom su ih na zanimljiv i uzbudljiv način kroz razne priče i legende vodili članovi udruge „Istria inspirit“, odnosno dvoje glumaca koji su na zanimljiv i zabavan način ispričali razne zanimljivosti iz labinske povijesti. Glumci „Istria inspirit“, utjelovili su likove none Ane i njezina unuka Alena koji je bio odjeven u rudarsku uniformu te su djeca „iz prve ruke“ mogla vidjeti i upoznati se sa rudarskom uniformom te rudarskim alatom koji je nosio glumac glumivši rudara Alena. Organizator ove zanimljive zavičajne nastave bio je Grad Labin. (Osnovna škola „Ivo Lola Ribar“ Labin, 2016: nije paginirano, 20. 03. 2016.)

Slika 5: Dramska predstava za najmlađe

Izvor: labin.hr, preuzeto: ožujak 2016.

4.5. LABINSKI MUZEJ –U ZNAKU SJEĆANJA NA RUDARE

Narodni muzej Labin osnovan je 30. travnja 1960. godine, na svečanoj sjednici Narodnog odbora općine Labin kao samostalna općinska ustanova. Kada se labinski muzej formirao glavni mu je zadatak bio da prikuplja, čuva i izlaže na uvid građanstvu predmete koji imaju povijesni značaj. Osim toga zadatak muzeja bio je da čuva i izlaže dokumente o borbi naroda Istre za oslobođenje i priključenje Matici Hrvatskoj i Federativnoj Narodnoj Republici Jugoslaviji. (Vorano, 1981: 133-142)

Već na samim počecima Narodni muzej se morao nositi sa raznim nedaćama i slabom financijskom potporom. (loc. cit.) Međutim, Narodni muzej se unatoč nedaćama i problemima vrlo dobro i uspješno snalazio, te je već u prvim godinama postojanja postavljena temeljna rudarska, arheološka i etnografska kulturno povijesna zbirka. Tijekom godina ustrojstvo muzeja se mijenjalo, nekada je bio u sklopu poduzeća „Suvenir Istre“, a danas djeluje u sklopu s glazbenom školom kojoj je puno ime Osnovna umjetnička škola Matka Brajše Rašana.

Zanimljiva je činjenica da su upravo najbrojniji i najčešći posjetitelji Narodnog muzeja djeca školskog i predškolskog uzrasta koji rado posjećuju muzej u sklopu zavičajne nastave. U svibnju se već dugi niz godina za djecu organiziraju „Dani muzeja“, gdje se organiziraju tematske radionice i igraonice za najmlađe. Radionice i igraonice organiziraju zajedno voditelji muzeja u suradnji s učiteljima i odgojiteljima djece predškolske dobi. Cilj radionica i posjećivanja Narodnog muzeja je pokazati djeci kulturne znamenitosti i različite povijesne predmete koji su se nekada koristili i koji se dovode u vezu s rudarskom tradicijom. Djeca vole boraviti i posjećivati Narodni muzej jednim dijelom jer se u njemu nalazi vjerni prikaz rudarskih hodnika u dužini od sto pedeset metara smještenih u podrumu zgrade što je djeci veoma zanimljivo i interesantno. (Službena stranica Pučkog otvorenog učilišta Labin, nije datirano: nije paginirano, 23. 03. 2016.)

Rudarski hodnik restauriran je 1961. godine, zahvaljujući istarskim ugljenkopima i inženjerima rudarstva koji su imali veliki značaj prilikom restauracije. (loc. cit.) Prije ulaska u rudnik nalazi se jedna prostorija u kojoj se posjetitelji rudnika mogu upoznati sa različitim vrstama ugljena i inačicom rudarskih strojeva koji su rudarima koristili za iskop ugljena. U toj prostoriji nalaze se i zaštitne kacige koje posjetitelji obavezno moraju staviti na glavu kako bi se poput pravih rudara zaputili u svoju rudarsku avanturu.

Prilikom izgradnje odnosno adaptacije ovog rudarskog hodnika, inženjeri rudarstva vodili su računa o stvarnim dimenzijama rudnika odnosno prvi dio rudnika je lako prohodan dok se u drugom dijelu rudnika strop spušta i postaje sve niži, a prolaz sve uži. Takve dimenzije vjerno dočaravaju svu težinu i strahotu rudarskog posla. Prikaz obuhvaća sva karakteristična obilježja rudnika, uključujući niskop sa prikazom načina zaustavljanja vode, telefonskom centralom, radionicom, skladištem, trafostanicom, punktom za mjerenje eventualne prisutnosti metana, plina koji je u mješavani s ugljenom prašinom ekspozivan i vrlo opasan. (Službena stranica Pučkog otvorenog učilišta Labin, op. cit.)

U hodniku se susreću vagoneti i lokomotiva za prijevoz ugljena, a cijelim putem prolazi pruga. Nakon ovog hodnika nastavlja se hodnik u kamenu u kojem su smještene cijevi za provjetravanje zraka, zatim otkopne bušilice, čekići i drugi alat. Dalje slijedi duži hodnik s prikazom raznih vrsta podgrada (drvena, željezna, lučna, četvrtasta, šesterokutna) koji vodi do radilišta. Na radilištu su prikazani primjeri otkopa čekićima, svrdlima, pijucima i miniranjem, zatim transportna traka, stroj za zasipavanje iscrpljenih dijelova rudnika te kamena prašina koja je služila za gašenje iskrenja prilikom miniranja. (loc.cit.) U zadnjem dijelu rudnika prikazan je primjer starog načina kopanja iz 19. stoljeća, jednostavnim ručnim alatom. Cjelokupnom dojmu pridonose prateći izvorni zvukovi snimljeni u originalnom rudniku.

4.6. LABIN – PODZEMNI GRAD

Nakon zatvaranja rudnika, odnosno rudarskih okna, na našim područjima počelo se razmišljati o tome kako bi se ipak rudnik moglo rekonstruirati u turističke svrhe i kao trajni podsjetnik da je nekada na tom mjestu bilo glavno područje rudarstva koje je trajno utkano u labinsku prošlost. Na rudarskoj se ostavštini trebao stvoriti veliki rudnik kulture. Dugi niz godina, možemo govoriti i o cijelom jednom desetljeću, u Labinu postoji ideja, a sada i cijeli projekt koji bi nekadašnji rudnik pretvorio u pravi „*podzemni grad*“.

Najznačajniji podzemni i nadzemni dijelovi bivšeg rudnika protežu se na području Labinštine, odnosno najznačajniji dijelovi nalaze se na području Labina i Raše, a ostali rudarski tuneli šire se prema Rapcu, Plominu i Vinežu. Najstariji rudarski kop odnosno tunel zove se „*Franz*“. Veoma je zanimljivo što podzemni tunel koji se prostire prema Rapcu izlazi na plažu „*Maslinica*“, gdje je zamišljeno da bi se izgradila žičara koja bi vodila do jezgre Staroga grada Labina, baš kao što je u prošlosti išla žičara iz Rapca kojom se prevozio boksit. Tim bi se projektom kulturna baština Labina ne samo očuvala, već bi svojom posebnosti privlačila brojne posjetitelje i time bi se jačala svijest o očuvanju materijalne kulturne baštine, te bi se i nematerijalna baština, odnosno razne legende i priče o rudarima, prenosile na zanimljive načine budućim generacijama.

Prema projektu koji je zamišljen labinski rudnik trebao bi biti nalik na poljski rudnik „*Guido*“ i rudnik soli „*Wieliczka*“, koji je jedan od najstarije sačuvanih rudnika u kojem se proizvodila stolna sol, a nalazi se u blizini Krakova. Rudnik „*Guido*“, poslužit će kao uzor jer je on najsličniji labinskom rudniku po strukturi horizonta odnosno po hodnicima koji jako nalikuju labinskim. (Čuljat, 2014: nije paginirano, 31.03. 2016.)

Navedene rekonstrukcije ukazuju kako je prva faza projekta već započela izgradnjom Gradske knjižnice na području nekadašnjeg rudnika, odnosno „*Lamparne*“. U budućim bi fazama ovaj „*podzemni grad*“, trebao zaživjeti na način da ga se spoji u jedan kompleks s mnogobrojnim sadržajima koji bi imali funkciju „podsjetnika“ na bogatu rudarsku povijest. U finalnoj bi se fazi idejno - arhitektonskoga rješenja Lamparna trebala pretvoriti u muzejsko - turističku cjelinu. (Labin art Express – kulturno umjetnička udruga, nije datirano: nije paginirano, 31. 03. 2016.)

Predviđa se uređenje podzemne dvorane od oko dvije tisuće kvadrata te podzemne trase za vlakić prema Rapcu koji izlazi na plažu gdje je nekad bilo rudarsko okno. Stari rudnik bi se prema planovima trebao pretvoriti u pravi „*podzemni grad*“, s ulicom, kafićima, galerijama, staklenim liftom i slično. Postoji puno ideja o izgledu starog rudnika i o tome kako bi trebao funkcionirati, međutim zbog ekonomskih razloga ovaj projekt još je uvijek u fazi razvoja. Do sada jedini zaživjeli dio projekta jest revitalizacija bivše „*Lamparne*“ koja je adaptirana u Kulturno umjetnički centar (KUC). (Matošević, op. cit., str. 256)

Povjesničari i znanstvenici za kulturu naglašavaju kako je velika šteta da se nije sačuvalo više rudarske opreme, originalni *Siemensovi* strojevi ili druga aparatura koju su rudari koristili tijekom iskopa. Osim strojeva i opreme sačuvana je i pisana dokumentacija koja je ispisana krasopisom, a danas se nalazi u Multimedijalnoj knjižnici odnosno u odjeljku koji je vezan uz rudare. (Gradska knjižnica Labin (1), nije datirano: nije paginirano, 31. 03. 2016.)

Projektom oživljavanja „*podzemnog grada*“, Labin bi cijeloj Labinštini, ali i cijeloj Hrvatskoj, mogao ponuditi nove, privlačne, zanimljive i cjelogodišnje sadržaje koji bi privlačili mnoge posjetitelje. (loc. cit.) Kao što je rudare rudarsko okno spajalo, tako bi i ovaj projekt ponovno mogao spajati i na trenutak vratiti Labinjane i ostale posjetitelje u doba rudarstva.

5. ISPOVIJESTI RUDARA

Glavni istraživački dio ovoga rada temeljen je na istraživanju rudnika i starih rudarskih običaja te na projektima provedenim u radu s djecom. Zato ću u ovom poglavlju posebnu pažnju posvetiti razgovorima koje sam provela s mještanima sela Boljevići nedaleko Labina, točnije sa gospodinom Brunom Peršićem i gospođom Josipom Peršić. Osim razgovora, odnosno intervjua s mještanima sela Boljevići, pisat ću o intervjuima koje je provodio Andrea Matošević u svojoj bogatoj opisanoj i hvalevrijednoj knjizi „*Pod zemljom*“.

Puno je živućih rudara na ovom području koji su radili na različitim rudarskim pozicijama i rudarskim oknima. Svima je zajedničko to da je rudnik ostavio neizbrisiv trag u njihovim životima te im predstavlja vrijedno životno iskustvo. Rudari su bili suočeni sa smrću svakim danom prilikom ulaska u rudnik, međutim njihova hrabrost, dobrota i volja za životom bila je jača nego li sumorne i negativne misli o smrti. Rudari su imali svoj cilj da prehrane svoje obitelji i da se sretno vrate svojim kućama. U poznatoj knjizi Andree Matoševića „*Pod zemljom*“, susrećemo se sa raznim rudarskim iskustvima i pratimo nekoliko zanimljivih intervjua s rudarima koje ću u daljnjem dijelu ovoga rada i opisati. Imena rudara koji se spominju u knjizi ostaju anonimna, odnosno zapisani su samo inicijali rudara.

Umirovljeni rudar, kako je opisano u knjizi Andree Matoševića, J. M. odgovarao je na razna pitanja koja su mu bila postavljena i dao je veoma zanimljive odgovore. (Matošević, 2011: 314) Kako doznajemo, otac gospodina J. M. počeo se baviti rudarenjem već sa sedamnaest godina, što je bilo protuzakonito jer nije bio punoljetan. Međutim, kako doznajemo, tadašnji svećenici napravili su potvrde o tome da su djeca starija nego što jesu kako bi što prije počela raditi u rudniku i zarađivati kako bi prehranila svoje obitelji. O stvaranju Labinske republike gospodin J. M. odgovara da je nepravde oduvijek bilo za „maloga čovjeka“, odnosno u ovom kontekstu za radnike odnosno rudare i da je bilo pitanje vremena kada će doći do kulminacije i kad će rudari organizirati ustanak protiv tadašnje talijanske vlasti.

Na pitanje zašto se počeo baviti rudarenjem, gospodin J. M. kaže kako je to bila tradicija u njegovoj obitelji i da je u njemu odmah po rođenju „*tekla rudarska krv*“.

U daljnjem razgovoru kako nam opisuje Andrea Matošević, saznajemo da su rudari u svoje slobodno vrijeme bili aktivni članovi različitih kulturnih umjetničkih društava i da su se nakon smjena opuštali uz pjesmu i ples. Gospodin J. M. sjeća se da se u njegovo vrijeme bili aktivni KUD-ovi „Ivan Fonović Catela“ iz Kršana koji je još dan danas aktivan samo pod drugim nazivom „Ivan Fonović Zlatela“ i RKUD „Rudar“ iz Raše koji bilježi svoju dugogodišnju tradiciju postojanja odnosno do današnjeg dana broji pedeset pet godina postojanja i djelovanja na ovom području.

Iako je bio pun opasnosti, rudarski je život bio veoma zanimljiv. Ljudi su radili i veselili se svakom danu. U ovom intervjuu možemo doznati dosta toga o životu rudara i njihovim svakodnevnim događajima. Rudarska se tradicija zadržala puno godina kao dio povijesti i kulture na ovom području. U razgovoru s 72. godišnjim gospodinom Brunom Peršićem koji sam osobno provela, doznajemo odnosno potvrđuju se činjenice koje je naveo gospodin J. M. u knjizi Andree Matoševića. Gospodin Bruno Peršić sjeća se pojedinosti iz priča koje mu je ispričao otac koji je isto tako bio rudar. Gospodin Bruno Peršić rekao je: „*Život mojega oca bi je joko težak i naporan, no vrijedan svakog divljenja. Saki don zbudi bi se prvo nego je sunce prišlo pront za svoj put va kovu. Rudari su se skupa prontivali za poč na delo...*“⁴

Rudarska smjena trajala bi osam sati, rudari su radili u teškim uvjetima bez svjetlosti i zatočeni u tami rudarskog rova, samo nekolicina rudara radilo je na površini. Međutim, iz priča doznajemo da su rudari većinom bili sretni i pozitivni ljudi. Iako je bilo mnogo rudarskih nezgoda, u razgovoru doznajemo da se jedna od rudarskih nesreća po narodnoj predaji desila upravo na dan rudarske zaštitnice, odnosno na dan svete Barbare. U toj nesreći poginulo je dosta rudara, a točan podatak koliko je ljudi poginulo nezna, se još ni dan danas.

⁴Razgovor s gospodinom Brunetom Peršićem, mještatinom sela Boljevići koje se nalazi nedaleko Labina, obavljen je 3. travnja 2016. godine. U prilogu se nalazi cjeloviti intervju.

Ljudi su smatrali da je ta rudarska nesreća bila zapravo znak da se na dan svete Barbare ne bi smjelo raditi u rudniku, pa je prema predaji taj dan proglašen neradnim, a rudari su dobivali plaću kao da su i toga dana odrađivali svoju smjenu.

Jedna od većih nesreća koja je pogodila rudare na području Labinštine dogodila se 28. veljače 1940. godine, u „*Jami*“ Raša, kada je od eksplozije metana život izgubilo sto osamdeset pet rudara. (Knapić, op. cit., str. 80) To je bila brojka rudara koji su preminuli u rudniku, a neki rudari koji su se izvukli iz jama preminuli su kasnije poradi teških ozljeda dok su bili hospitalizirani. Nakon ove velike rudarske nesreće, slijedi i druga. Naime, u labinskom ugljenokopu 14. ožujka 1948. godine, iz rudnika je izvučeno osamdeset osam mrtvih tijela rudara. Ove velike rudarske tragedije za sobom su odnijele mnogo života, a neki smatraju da su uzročnici ovih velikih eksplozija metanom bili zapravo njemački ratni zarobljenici koji su morali izvršavat, svoju kaznu radi ratnih zločina radivši u rudniku.

O tome ne pišu tadašnje novine, odnosno „Glas Istre“, već se na tu temu osvrću lokalne novine „Raški rudar“, koji je bio glasilo „*Istarskih ugljenkopa*“. Međutim za takvu tvrdnju nema pravih dokaza odnosno stručnjaci smatraju da je za brojne eksplozije zapravo bilo krivo nekompetentno rukovanje metanom i drugim sredstvima koja su se koristila u to vrijeme. Radi mnogobrojnih nesreća rudari su sve manje htjeli raditi u rudniku, radije se emigriralo nego „rudarilo“.

Rudarske tragedije bile su veoma potresne što potvrđuje i razgovor s Josipom Peršić, iz kojeg doznajemo da su nakon eksplozija tijela rudara bila teško prepoznatljiva, jer su bila prekrivena crnom prašinom i opeklinama. Sama je Josipa Preršić sa svojom dugogodišnjom prijateljicom bila na identificiranju tijela svoga brata, a prepoznala ga je jedino po hlačama koje je nosio na sebi jer je lice bilo neprepoznatljivo. Ova potresna priča samo je jedna od mnogih. Veliki je broj obitelji koje su u velikim rudarskim nesrećama izgubili članove svoje obitelji.⁵

⁵Razgovor je obavljen s mještankom sela Boljevići, Josipom Peršić, 2. travnja 2016. godine. Cjeloviti intervju nalazi se u prilogu.

6. RUDAREVA DJECA

U knjizi Pija Mirkovića „Rudareva djeca“, na vrlo zanimljiv način opisan je život rudarske djece. Opisuje se na koje su se načine djeca zabavljala i igrala, što je za njih značio rudnik i na koji su ga način oni doživljavali. Naime, u knjizi je navedeno kako je slavni arhitekt Gustavo Pultizer Finali projektirao jedno vrlo zanimljivo rudarsko naselje u Raši koje je kako sam ranije spomenula u radu imalo rudarske bolnice, vagonete, trgove te crkvu svete Barbare. (Mirković, 2014: 27)

Musolini je prilikom gradnje gradova diljem Italije, a tako i Raše koja je nalik talijanskim gradovima, angažirao najbolje arhitekta koji su osim gore navedenih arhitektura i ustanova imali i jedan posebni dio namijenjen upravo djeci. Dio namijenjen djeci nazivao se „*Campetto*“, odnosno „*Kampet*“ koji je služio kao prostor za dječju igru i razonodu, a bio je smješten na donjem rudarskom dijelu Raše. Kako autor Pio Mirković piše u svom romanu, „*Kampet*“ je za djecu Raše bio legendarno igralište, okupljalište i mjesto gdje su djeca rasla u sreći i veselju. Autor naglašava kako je većina djece unatoč potrebne skromnosti, živjela u igri, razonodi i neizbježnim dječjim rivalstvima i zabavnim igrama. Zanimljivo je da su se dječja prijateljstva sklapala bez obzira na dob, nacionalnost, jezik i boju kože jer su svi oni bili rudarska djeca.

Svi su rudari bili jednako siromašni, a različito bogati ovisno o broju djece koje je bilo u porodici dok ih je prosječno bilo petero. (Ibidem, str. 30) Jedna od zanimljivosti jest da su se naselja u Raši dijelila na gornju i donju Rašu. U gornjoj Raši živjela su djeca koja su bila boljeg imovinskog statusa - roditelji su im bili doktori, inženjeri, veleposjednici, dok su djeca donje Raše bila slabijeg imovinskog statusa i njihovi roditelji bili su u većim slučajevima upravo rudari. No, bez obzira na stalež djeca su se međusobno družila. (loc. cit.)

Raša je u to vrijeme bila veoma razvijen i napredan grad, tako da su djeca ljeti mogla uživati u raznim aktivnostima, a jedna od popularnijih aktivnosti bio je odlazak u kino koje se nalazilo na glavnom trgu u Raši.

Rudarsku je djecu zanimao sport za što su u Raši postojali vrlo dobri uvjeti. Naime, Raša je imala nogometni klub, košarkaški klub, takmičenje u „rošuljama“, odnosno takmičenje u „hokeju na koturaljkama“, a poznati su sportovi bili i plivanje, boks i odbojka. Sport koji je dominirao u to vrijeme bio je nogomet, a nogometni klub je dobio ime upravo po rudarima „Rudar“.

Škola je bila posebni problem rudarske djece. Samo su rijetki imali motivaciju za učenje. Može se reći da je većina djece bila prepuštena vlastitim radnim navikama i sposobnostima jer su roditelji radili gotovo po cijele dane, a mnogi roditelji nisu imali osnovnoškolsko obrazovanje. (loc. cit.) Usprkos tome raška je škola bila vrlo dobro organizirana i jedna od boljih škola na Labinštini, a zanimljivo je da je školska knjižnica bila bogato opremljena knjigama.

Može se zaključiti da su rudarska djeca, unatoč blizine rudnika i mnogih rudarskih neseća gdje je pogibalo puno ljudi, imala sretno djetinjstvo. Važno je naglasiti da je dobna granica za rad u rudniku bila 14. godina, odnosno vrijeme kada su djeca završila osnovnu školu. Međutim, ipak je regulirano zakonom da su mlađi rudari i djeca morali raditi samo na površini rudnika, odakle i poznata narodna uzrečica: „*Ne moreš va kovu brez brgeš*“⁶, što bi značilo da je za rad u rudniku potrebno odrasti, odnosno steći iskustvo i punoljetnost kako je i zakonom određeno. (Gradsko vijeće mladih Labin, nije datirano: 5-31, 02. 04. 2016.)

Rudari su imali i svoju himnu koja se prenosila usmenom predajom. Nju su često rudarska djeca pjevala svojim očevima, a i rudari sami sebi kao poruke ohrabrenja. (Gradsko vijeće mladih Labin, op. cit.)

⁶ „*Ne moreš va kovu brez brgeš*“ – „Ne možeš raditi u rudniku bez hlača.“

RUDARSKA HIMNA

***Nek rudare uvijek prati slava,
Poziv taj je ponos sviju nas,
Nek nedostaje i svijetlo dana,
Njihov rad je domovini spas.***

***Zato sinovima rudnika i rova
Bratske ruke stisnimo svi.
Nek sretno bje!
Nek sreća uvijek prati nas!***

7. SUVREMENA MULTIMEDIJALNA KNJIŽNICA U SKLOPU S RUDARSKIM KULTURNIM CENTROM

Vrlo je bitno u ovom radu spomenuti suvremenu Multimedijalnu knjižnicu koja se nalazi na području nekadašnjeg glavnog rudarskog kompleksa. Knjižnica i Multimedijalni kulturni centar smješteni su na zapadnom dijelu Labina gdje je nekad bio smješten glavni rudarski „šohť“. (Gradska knjižnica Labin (2), 2013: nije paginirano, 25. 04. 2016.) Knjižnica ima veliki značaj u očuvanju kulturne baštine rudnika jer se upravo u njoj nalazi jedan poseban dio u kojem su smještene stare rudarske fotografije, novine, dokumenti i ostali sačuvani predmeti koje su rudari koristili tijekom iskopa rude. Cijeli dio kompleksa izgrađen je kao uspomena na rudare. Glavna karakteristika ove zgrade je „šohť“ koji ima vezu s podzemnim jamskim prostorijama. U zgradi se nalazi i centrala s garderobom rudara i rudarskom kupaonicom, kao i kemijski laboratorij, nekadašanja ambulanta za rudare, mrtvačnica, trafostanice, skladište za pijesak, bravarije i termocentrala. (loc. cit.)

Može se zaključiti da se zapravo radi o jednom industrijskom kompleksu koji ima, ne samo vrijedan arhitektonski i urbanistički, već i presudan povijesni, memorijalni i simbolični značaj za grad Labin i za cijelo šire područje Labinštine. Stoga je vrlo dobro da se knjižnica i kulturni centar u spomen rudara smjestio upravo u ovoj zgradi koja je imala veliku važnost za rudare.

Trgovi oko kompleksa, „Muzej rudarstva“ u bivšoj Lamparni i Multimedijalni kulturni centar u nekadašnjoj kupaonici, tretirani su kao jedinstvena cjelina čije se funkcije nadopunjuju i čuvaju kontinuitet javnih površina koji prodiru u prostore kompleksa i obogaćuju ih tako da se prilikom rekonstrukcije zgrade pazilo na unutarnje i na vanjsko uređenje prostora kako bi zgrada nalikovala bivšem rudniku. Komplex se novom organizacijom dijeli na više cjelina, odnosno na Gradsku knjižnicu unutar Mramorne dvorane, Multimedijalni kulturni centar u prostorima bivše rudarske kupaonice i “Muzej rudarstva“ u Lamparni. (Gradska knjižnica Labin (2), 2015: nije paginirano, 25. 04. 2016.)

U prvoj fazi obnove zgrada pristupilo se izvedbi Gradske knjižnice Labin i vanjskih prostora oko „šohta“ pod nazivom „Pijacal“. Osnovna koncepcija uređenja interijera knjižnice zasnivala se na ideji zadržavanja karaktera zgrade uz momente prezentacije nekadašnjeg uređenja i atmosfere, te se pokušalo dizajnirati interijer na način da se u knjižnicu i kulturni muzej privuče i mlađa populacija, odnosno djeca i mladež. (Gradska knjižnica Labin (3), 2015: nije paginirano, 25. 04. 2016.)

U cijeloj zgradi prisutni su dijelovi gdje je ogoljena i vidljiva nekadašnja stara struktura zidova, te su u staroj rudarskoj kupaonici vidljive mramorne ploče koje su i nekada bile na tom mjestu. Kako sam i ranije spomenula u radu cijela jedna prostorija u zgradi namjenjena je sjećanju na rudare i na vratima nekadašnjeg ulaska u staru rudarsku kupaonicu postavljena je simbolički vođena zavjesa s video projekcijama iz života rudara što je veoma interesantno i plijeni pozornost djece i mladima. (Gradska knjižnica Labin (1), op. cit.)

U Mramornoj dvorani odnosno u reprezentativnoj dvorani u kojoj su se primale plaće i dizali štrajkovi, novim ambijentom se nastojalo afirmirati njezinu prostornost i osvjetljenost. Prostor je nakon određenih izmjena i vještih ruku stručnjaka dobio svoju prvotnu atmosferu i reprezentativnost. Nastojalo se zgradu “očistiti” od neprikladnih intervencija koje su nastajale tijekom nekoliko godina nakon zatvaranja ugljenokopa. (loc. cit.)

Dizajn interijera proizašao je iz zatečenih elemenata u samom prostoru. Monokromatskim pristupom oblikovanja interijera ističe se i prezentira mramor po kojem je i ova dvorana dobila ime. Mramorom u potpunosti prekriveni i postojeći zidovi nove knjižnice. U niše, koje su se koristile kao prozori za okolne prostore, postavljaju se police s knjigama, a kako bi te police bile dostupne, podiže se razina poda u vidu platforme varijabilne širine ophoda uz zidove dvorane. Platforma preuzima različite funkcije – djelomično odvojenog dječjeg odjela, zatim čitaonice na tribinama te prostor studijskog rada. (Gradska knjižnica Labin (2), op. cit.)

Veoma je zanimljiv podatak da se tijekom seljenja stare knjižnice u novu suvremenu knjižnicu održavala akcija „*Ruka ruci*“, gdje su djeca na simboličan način pomogla prilikom prenošenja knjiga iz jedne u drugu zgradu. U ovoj akciji sudjelovala su djeca predškolske dobi, te djeca osnovnih i srednjih škola. Htjelo se postići zajedničku suradnju i humanu akciju kako bi djeca pomogla prilikom seljenja gradske knjižnice u novootvoreni prostor. Cilj je dakako bio i druženje predškolske djece s ostalom djecom osnovnih i srednjih škola te stvaranje pozitivnog ozračja i atmosfere među djecom.

U akciji „*Ruka ruci*“ knjige su putovale u rukama djece od „stare“ knjižnice do „nove“, tako da je bila napravljena kolona djece koji su stajali jedan do drugoga. Promet je toga dana na tom dijelu ceste bio zatvoren kako bi djeca mogla bez opasnosti sudjelovati u akciji. Na ovaj način djeca su na simbolični i zabavan način prenijeli oko tristotinjak knjiga do „nove“ knjižnice, o čemu nam je govorila i odgojiteljica djece predškolske dobi Nerea Buršić koja je vodila djecu na ovu akciju.⁷

Kako doznajemo u razgovoru, sudjelovala su djeca predškolske, školske i srednjoškolske dobi. Kolona djece je bila raspoređena na taj način da su najmlađa djeca bila prva odnosno prvi su preuzimali knjige i oni su bili smješteni ispred „stare“ knjižnice. Niz se nastavljao s djecom nižih razreda, zatim viših razreda osnovne škole i zadnja su bila srednjoškolska djeca koja su knjige, koje su putovale „rukou ruke“, prenosili do „nove knjižnice“. Kako doznajemo iz razgovora, cijela akcija protekla je u vedrom i veselom raspoloženju, djeca su bila jako zadovoljna i zainteresirana za ovu aktivnost. Tijekom prenošenja knjiga, odgojitelji i učitelji skretali su pozornost djeci na to kako je veoma bitno educirati se, odnosno čitati knjige od najranije dobi.

⁷Intervju s Nereom Buršić održan je u Raši, 4. travnja, 2016. godine. Cjelovit intervju nalazi se u prilogu.

8. OČUVANJE ZAVIČAJNE BAŠTINE – RAD S DJECOM

Labin je oduvijek bio grad koji je uključivao djecu u razne projekte zato je i dobio titulu "*Grad - prijatelj djece*". Naime, grad Labin pomagao je djeci na razne načine, kroz manifestacije, donacije i drugim oblicima pomoći. Kako bi se djecu uključilo u razne projekte vezane za očuvanje kulturne baštine, u Labinu se provode razne aktivnosti. Jedna od njih je i posjet novoj Multimedijalnoj gradskoj knjižnici u kojoj održavaju zanimljiva predavanja o rudniku, rudarenju općenito i ostalim legendama koje su karakteristične za ovaj grad. Predavanja su kreativno osmišljena, jer nisu klasičnaveć se djeci pokušava čim vjernije opisati ove legende, i stvarne događaje, tako što se djeci pokazuju razne video snimke, zatim im se pokazuju razni materijali, predmeti, fotografije i časopisi tako da djeca na razne načine mogu sami sebi predočitbitne činjenice i događaje. Odgojitelji isto tako odlaze u muzej grada Labina koji je smješten u Starom gradu, te se pokazuje djeci gradska loža, vrata „San Flor“i ostale znamenitosti koje krase Labin. Djeca se na različite načine uključuju u aktivnosti, a odgojitelji ih motiviraju raznim legendama i mitovima te u djeci bude kreativnosti i maštu. Nakon izleta i edukacija, odgojitelji često razgovaraju s djecom o tome što su vidjeli pa djeca na različite načine dočaravaju svoja iskustva odnosno doživljaje. Osim ovih aktivnosti provode se i razne likovne radionice te dramske predstave koje odgojitelji realiziraju s djecom. (Brajčić, 2013: nije paginirano)

Slika 6: Djeca u posjetu gradskoj knjižnici

Izvor: labin.hr, službena stranica grada labina, preuzeto: ožujak 2016.

Osim ovih aktivnosti u okviru vrtića, kako bi sačuvali kulturnu baštinu djeca se izvan vrtića mogu uključiti i u razne folklorne skupine koje djeluju na području Labina. Cilj ovih folklornih skupina je očuvanje istarskih tradicijskih plesova, pjevanja na „tonko i debelo“ i općenito promicanje kulturne baštine karakteristične za ovo podneblje. Bitno je da se djeca uključuju u razne aktivnosti kako bi razvijali svoju maštu, doprinijeli razvitku novih ideja i mogućnosti, te kako bi se kultura prenosila „s koljena na koljeno“ na modernije načine što pridonosi dječjoj zainteresiranosti.

Slika 7: Kulturno umjetničko društvo Ivan Fonović – Zlatela

Izvor: glasistre.hr, preuzeto: travanj, 2016.

Slika 8: Pjevanje na „tonko i debelo“

Izvor: poduckun.net, preuzeto: travanj 2016.

Djeca na području Labinštine veoma poštuju staru rudarsku tradiciju i često se povodom, dana rudara, odnosno Labinske republike, djeci čita literatura o rudarima, odnosno čitaju im se razne pjesme i stihovi. (Mirković, op. cit., str. 21) djeca Dječjeg vrtića „Pjerina Vrbanac“ – Rabac obilježila su Dan rudara na svoj način te odali počast rudarima tako što su na priredbi recitirali neobjavljene stihove gospođe Sonje Basanić⁸:

KOVAR

Žulji na rukah

Od crnega proha, crni obraz

Va očijah kuraj

Va kovu, va zemlju re krbun kopat

Ni mu lahko, ma za fameju mora škrbet on

Va kove je umiditod, se črno je i škuro

Arija je slaba, dihat ne more i vajka se pita

Kad će se tornat gore.⁹

Bitno je isto tako naglasiti da su odgojiteljice dječjeg vrtića „Dječji vrtić Pjerine Verbanac“, točnije područnog vrtića u Rapcu, jako angažirane za očuvanje kulturne baštine. Posebice njeguju kulturu i tradiciju svoga kraja uključujući se, u razne projekte i aktivnosti kako bi jačali zavičajni identitet djece predškolske dobi. („Dječji vrtić Pjerina Verbanac“, nije datirano: nije paginirano, 31. 05. 2016.) Jedan od zanimljivijih projekata koji su se provodili bio je projekt „Domoća beseda“. Ciljevi ovoga projekta bili su očuvanje čakavskog dijalekta, zbližavanje djece s krajem u kojem žive, upoznavanje djece s predmetima koji su karakteristični za njihov kraj, njegovanje narodnih običaja i drugo.

⁸Sonja Basnić spominje se u knjizi „Rudareva djeca“, velika se važnost pridaje njenim do sad neobjavljenim stihovima o rudarima, prvi su puta objavljeni upravo u toj knjizi.

Sudionici ovoga projekta bila su djeca iz rabačke skupine pod imenom „Delfin“, a dob djece bila je od 3. godine života pa do polaska u školu. Ovaj projekt trajao je kroz pedagošku 2013./2014. godinu. Točnije rečeno, od rujna do listopada 2014. godine. Voditeljice ovoga projekta bile suodgojiteljice Palmira Golja i Zdenka Načinović koje naglašavaju kako su djeca ovim projektom stjecala dragocjena iskustva i spoznaje neposrednim doživljajem narodnih običaja, rada ljudi i načina života na selu život „od nekad“. Tijekom projekta djeca su imala priliku upoznati labinskog narodnog pripovjedača Božu Glavičića koji je djeci ispričao svoje zapisane anegdote i pjesme. Osim njega, djeca su imala prilike upoznati i nekoliko rudara koji žive na području Labina, te narodne svirače koji sviraju na meh, dvojnice i sopele. Kao rezultat ovog projekta, izrađen je rječnik „Domoće besedi“. („Dječji vrtić Pjerina Verbanac“, op. cit.)

9. VAŽNOST OČUVANJA KULTURNE BAŠTINE OD NAJRANIJE DOBI

Kako se već i ranije pisalo u radu, veoma je bitno da djecu od najranije dobi upoznajemo s kulturnom baštinom svoga kraja. Danas živimo veoma ubrzanim načinom života. Stoga je bitno da maksimalno iskoristimo suvremenu tehnologiju u svoju korist kako bi djeci mogli, na njima bliži i zanimljiviji način, prikazati kulturu svoga kraja. Kada govorimo o tehnologiji, misli se naravno o mobitelima, video kamerama, audio snimkama, različitim fotografijama i novim načinima dokumentiranja. Bitno je da djeci ponudimo razne načine rada i da sami odgojitelji, učitelji i ostali stručnjaci sa svojom kreativnošću uspiju prodrjeti do djece i u njima probuditi interes za istraživanjem kulturne baštine svoga kraja.

Isto tako bitno je da ne zanemarimo važnost usmene predaje. Bilo bi dobro kad bi vrtići surađivali i s djedovima i bakama djece korisnika kako bi i oni na svoj simboličan način mogli doprinjeti očuvanju baštine. Na području Labinštine puno je ljudi koji su radili u rudniku te bi bilo dobro da ih se uključi u razne projekte i radionice kako bi oni mogli govoriti o svom zanatu koji je bio veoma kompleksan i zahtjevan te da se na taj način djeca „iz prve ruke“ upoznaju sa rudarskom tradicijom.

O očuvanju kulture i kulturne baštine svakako se piše i u poznatom dokumentu „Konvencija o pravima djeteta“, koja je isto tako povezana i sa UNESCO-ovom „Konvencija o zaštiti svjetske prirodne i kulturne baštine“. U jednom i drugom dokumentu ističe se važnost upoznavanja djece s konceptima i dizajnom odgoja i obrazovanja za održiv razvoj. (Središnji državni portal, nije datirano: nije paginirano, 27. 04. 2016.) Ove dvije konvencije koje smo naveli smatraju da je važno da djeca od najranijeg djetinjstva razumiju značaj kulturne i prirodne baštine. Također, važno je da razumiju kako svaki pojedinac ima odgovornu ulogu u njegovanju i očuvanju baštine kao jednog segmenta održivog razvoja. (loc., cit.)

Bitno je da u djeci probudimo interes i da na kompetentnačin pokušamo zadovoljiti dječju potrebu za istraživanjem i otkrivanjem nečega novoga. Djeca stječu svoja iskustva i nove spoznaje tako da istražuju svoju okolinu i zanimaju se za nju, eksperimentiraju i neposredno stječu osjetilna iskustva. (Uzelac, 2008: 1-27)

Upravo dječja prirodna znatiželja i želja za otkrivanjem svega oko sebe treba poslužiti kao temelj za osmišljavanje aktivnosti koje su namijenjene djeci u ranom djetinjstvu, pa tako treba dizajnirati i program odgoja i obrazovanja koji će u sebi svakako imati odrednice održivog razvoja. Bitno je da dijete prilikom odgoja i obrazovanja koje mu pružamo stekne temeljne odrednice odgovornog djelovanja i ponašanja koje će mu koristiti za cijeli život. Važno je da dijete prilikom odgoja i obrazovanja shvati važnost zaštite kulturnog identiteta, tradicije i nasljeđa. Važno je naglasiti da programski dokumenti u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju ne sadrže sve komponente odgoja za održiv razvoj već uključuju samo neke od bitnih polazišta koncepcije, te je prema tome odgojitelju dana potpuna sloboda da sam odlučuje o tome u kojoj će mjeri i na koje će načine djeci govoriti o važnostima održivog razvoja. (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj, 2016: nije paginirano)

Bitno je da odgojitelj uključuje stručni tim, pedagoge, psihologe, roditelje i ostale kako bi svi zajedno upoznavali i prenosili dalje kulturnu baštinu svoga kraja. Na razne načine, kroz razne aktivnosti, izlete, razgovore i radionice može se promicati kulturna baština nekoga kraja. Ukoliko djeca osvijeste važnost baštine, važnost njenog njegovanja i čuvanja postat će i oni aktivni čuvari našeg nacionalnog baštinskog blaga, ali i sami će postati stvaratelji nove baštine, stvaratelji novih vrijednosti koje će i oni nekome ostaviti u nasljeđe. Stoga nacionalna baština treba biti obrazovno dobro i kao takva treba biti „utkana“ u odgojno-obrazovne planove i programe od dječjih vrtića do fakulteta. Zato obrazovanje i osposobljavanje za održivi razvoj ne smije ostati samo na razini formalnog obrazovanja, već ono treba biti cjeloživotni proces koji će omogućiti svakom pojedincu sagledavanje vlastitih potencijala i razumijevanje kako svatko može pridonijeti razvoju održivog društva. (Uzelac, op. cit., str. 1-27)

ZAKLJUČAK

Vrlo je bitno djecu od njihove najranije dobi upoznati s temeljnim kulturnim tradicijama njihovog kraja. Bitno je da se polazi od najmlađih kako bi upravo oni mogli budućim generacijama prenositi kulturnu baštinu svoga kraja. Ovim radom poseban akcent stavljamo na rudarsku tradiciju i rudarske običaje. Da bi dijete što bolje razumjelo bit kulturne baštine potrebno mu je osigurati da kulturnu baštinu vidi i doživi kako bi shvatilo važnost njezina očuvanja i prenošenja. Čovjek je po prirodi usmjeren prema spoznaji svijeta oko sebe, ali i samoga sebe. Na isti način i djeca ulaze u svijet spoznaje, a svoju znatiželju iskazuju učestalim pitanjima. Na taj način djeca uče, a količina naučenog ovisi o suradnji svih sudionika djetetovog života, od obitelji do odgajatelja i ostalih stručnih suradnika.

Bitno je da kod djeteta potaknemo istraživačku aktivnost kako bi se djeca zainteresirala za istraživanje i za nadograđivanje novih spoznaja na postojeće. Vrlo je važno djecu upoznati sa životom kakvog su vodili rudari i njihova djeca što je najefektivnije izvesti putem kreativnih radionica i projekata, te posjećujući muzeje i mjesta vezana uz rudarstvo. Bitno je da djeca usmenom predajom, kroz priče, pjesme i legende, te proučavajući konkretnu materijalnu baštinu, uče o bogatoj rudarskoj tradiciji koja je ostavila veliki trag u labinskoj povijesti. Ovim radom došla sam do zanimljivih saznanja o rudniku, rudarskoj tradiciji te životu djece koja su živjela u doba kada je rudnik na području Labina bio aktivan. Istraživanjem literature i provedenim razgovorima doznajemo, da je život rudara bio jako težak i kompleksan. Unatoč tomu, rudari su bili veoma sretni i veseli ljudi puni života, jer su znali da im postojanje rudnika omogućuje da prehrane svoje obitelji. Upravo radi očuvanja, sjećanja i tradicije koja je stoljećima ispisivala labinsku povijest, postoje mnogi projekti, aktivne udruge i razne institucije koje se bave adaptacijom labinskog rudnika. Na taj bi se način građanima i turistima omogućio uvid u bogatu labinsku kulturu koja je stoljećima prisutna na ovom području.

LITERATURA

KNJIGE:

1. DOŠEN – DOBUD, A. (2005.) *Malo dijete veliki istraživač*. Zagreb: Alinea d.o.o.
2. DUKOVSKI, D. (2004.) *Kratka povijest dugog trajanja*. Pula: Istarski ogranak DHK
3. DUKOVSKI, D. (2010.) *Istra i Rijeka u prvoj polovici 20. stoljeća (1918.-1947.)*. Zagreb: Leykam international.
4. GLAVIČIĆ, B. (2002.) *Narodne priče i legende Labinšćine*. Rijeka: Zigo.
5. KNAPIĆ, J. (2015.) *28. veljače 1940*. Raša: Vetva graph.
6. KODRIĆ, L. (2010.) *Digitalne informacijske usluge u baštinskim ustanovama*. Sarajevo: JU Biblioteka
7. MATOŠEVIĆ, A., (2011.) *Pod zemljom*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku – Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
8. MILEVOJ, M. i STRENJA, S. (1999.), *Labin Tragom Vjekova*. Labin: Matthias, Print.
9. MIRKOVIĆ, P. (2014.), *Rudareva djeca*. Labin: Vlačić i Čakić d.o.o.
10. FONOVIĆ, M. (2000.), *Zadnja smjena – Svjedočanstvo o posljednjem hrvatskom rudniku*. Rijeka
11. LJUBETIĆ, M. (2011.), *Partnerstvo obitelji, vrtića i škole*. Zagreb: Školska knjiga.
15. SLUNJSKI, E. (2006.), *Stvaranje predškolskog kurikulumu: u vrtiću organizaciji koja uči*. Zagreb: Mali profesor.

ZBORNICI RADOVA:

1. BULJBAŠIĆ KUZMANOVIĆ, V. (2008): Održivi razvoj i cjeloživotno učenje. U: UZELAC, V. & VUJČIĆ, L., (eds.). *Cjeloživotno učenje za održivi razvoj*. Svezak 2. Rijeka: Sveučilište u Rijeci.
2. MARETIĆ, M. i CAKTAŠ, J. (2007): Zavičajna baština u funkciji očuvanja hrvatskog identiteta. U: MRKONJIĆ, A. (eds.). *Zavičajna baština HNOS i kurikulum*. Split: Književni krug.
3. MIJATOVIĆ, A. (2005.) Zavičajna mudrost i kulturna baština. U: MRKONJIĆ, A. (eds). *Zavičajno blago u funkciji razvoja Zabiokovlja*. Split: Književni krug.
4. ROSIĆ, V. (2005.): Pedagoško značenje muzeja. U: MRKONJIĆ, A. (eds.). *Zavičajnoblago u funkciji razvoja Zabiokovlja*. Split: Književni krug.
5. UZELAC, V. (2008.): Teorijsko-praktični okvir cjeloživotnog učenja za održivi razvoj. U: UZELAC, V. & VUJČIĆ, L. (eds.). *Cjeloživotno učenje za održiv razvoj*. Svezak 1. Rijeka: Sveučilište u Rijeci.

RJEČNICI:

1. ANIĆ, V. (1991.) *Rječnik hrvatskog jezika*. Zagreb: Novi Liber.
2. KOVAČEC, A.(1996.) *Hrvatski Opći Leksikon*.Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža

NOVINE, ČASOPISI I STRUČNI ČLANCI :

1. Pravilnik o zaštiti knjižnične građe. // Narodne novine 52 (2005). Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/288524.html>, datum pristupa: 17.3.2016.
2. VORANO, T. (1981.) Dva decenija rada Narodnog muzeja Labin 1960. – 1980. *Informatica museologica*. XII (6). str. 133-142.
3. Zakon o knjižnicama. // Narodne novine 105 (1997) i 5 (1998). Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/267274.html> (datum pristupa: 17.3.2016.)

4. Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, Narodne novine br. 69 (1999), Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/271022.html> (datum pristupa: 17.3.2016.)

WEB STRANICE:

1. Ahmičević, I.(2015.)Uskočka bitka vrhunac ispunjene Noći Sv. Sebastijanam, Glas Istre, (Online) Dostupno na: http://www.glasistre.hr/vijesti/pula_istra/uskocka-bitka-vrhunac-ispunjene-noci-sv-sebastijana-506094 (Pristupljeno: 30.03.2016.)
2. Crtice iz Labina. Labinske znamenitosti. Pribavljeno <http://www.labin.com/web/neobavezna.asp?id=10546&idkat=56>.
3. Čuljat E. (2014.) U Labinu bivši rudnik postaje podzemni grad vrijedan 165 milijuna kn. Večernji list. (Online). Dostupno na: <http://www.vecernji.hr/hrvatska/u-labinu-bivsi-rudnik-postaje-podzemni-grad-vrijedan-165-milijuna-kn-914969> (Pristupljeno: 31.03.2016.)
4. „Dječji vrtić Pjerina Verbanac“. Jačanje zavičajnog identiteta. Pribavljeno 31.05.2016. sa http://www.ssmb.hr/libraries/0000/7006/KVA%C5%A0_2014._-_JA%C4%8CANJE_ZAVI%C4%8CAJNOG_IDENTITETA_ver_2.pdf.
5. Gradska knjižnica Labin (1) O knjižnici. Pristupljeno 31.03.2016. sa <http://www.gk-labin.hr/hr/o-nama>.
6. Gradska knjižnica Labin (2) Projektiranje. Pristupljeno 25.04.2016. sa <http://vizkultura.hr/gradska-knjiznica-labin/>.
7. Gradska knjižnica Labin (3) Gradska knjižnica i rudarski kompleks Pijacal. Pristupljeno 25.04.2016. sa <http://artur.d-a-z.hr/gradska-knjiznica-labin-i-rudarski-kompleks-pijacal/>.
8. Gradsko vijeće mladih Labin. Rudarenje 1921. Labin. Pristupljeno 02.04.2016. sa http://www.ssmb.hr/libraries/0000/2145/RUDARENJE_1921_Labin.pdf.
9. Istarska enciklopedija (1). Istarski ugljenokopi. Pribavljeno 18.04.2016. sa <http://istrapedia.hr/hrv/1188/istarski-ugljenokopi-rasa/istra-a-z/>.

10. Istarska enciklopedija (2). Labinska republika. Pribavljeno 30.03.2016. sa <http://istra.lzmk.hr/clanak.aspx?id=1507>.
11. Istria experience. Pribavljeno 1.4.2016., sa <http://www.istriaexperience.com/hr/labin>.
12. Istria Sun. Spomenici i kulturna baština Labina. Pribavljeno 20.04.2016. sa <http://www.istriasun.com/istra/labin-kultura.php>.
13. Konvencija o zaštiti svjetske kulturne i prirodne baštine. Pribavljeno 28.3.2016. sa http://www.birdwatchingmn.org/images/Konvencije/konvencija_o_zastiti_svjetske_prirodne_i_kulturne_bastine.pdf.
14. Labin Art Express. Pribavljeno 31.3.2016., sa <http://www.vci.hr/hr/projekti/partneri/profil/labin-art-express-xxi/>.
15. Labinske vijesti (1). 89. Obljetnica Labinske republike – prvog antifašističkog ustanka na svijetu. Pribavljeno 30.03.2016. sa <http://www.labin.com/web/vijest.asp?ld=9899>.
16. Labinske vijesti (2). Društvo – u sklopu 95. obljetnice Labinske republike zavičajna nastava za 3. razrede osnovnih škola Labinštine. Pribavljeno 13.03.2016. sa <http://www.labin.com/web/vijest.asp?ld=41427>.
17. Narodni muzej – Labin. Pribavljeno 23.3.2016., sa <http://www.uciliste-labin.hr/narodni-muzej>.
18. Nepokoreni grad Labin – Kova je naša. Pribavljeno 27.4.2016., sa <http://maz.hr/index.php/tekstovi/clanci/46-marko-faber-nepokoreni-grad-labin-kova-je-nasa>.
19. Povijest Labina - Povijesne i Kulturne Informacije o Labinu. Pribavljeno 3.09.2016. sa <http://www.labin24.com/hr/povijest-labin/#>.
20. Pučko otvoreno učilište Labin. Narodni muzej. Pribavljeno 20.04.2016. sa <http://www.uciliste-labin.hr/narodni-muzej>.
21. Službena stranica centra „Liče Faraguna“. Pribavljeno 14.3.2016., sa <http://centar-licefaraguna-labin.skole.hr/>.
22. Službena stranica grada Labina (1). Povijest grada. Pribavljeno 1.04.2016. sa <http://www.labin.hr/node/229>.
23. Službena stranica grada Labina (2). Svečano obilježena 95. obljetnica Labinske republike. Pristupljeno 30.03.2016. sa <http://labin.hr/node/7639>.

24. Službena stranica grada Labina (3). Centar za odgoj i obrazovanje Liče Faraguna. Pribavljeno 14.04.2016. sa <http://labin.hr/node/263>.
25. Službena stranica grada Labina (4). Dječji vrtić „Pjerina Verbanac“. Pristupljeno 20.05.2016. sa <http://labin.hr/node/207>.
26. Službena stranice Općine Raša. Pribavljeno 18-4.2016., sa <http://www.rasa.hr/povijest>
27. Službena stranica Osnovne škole „Ivo Lola – Ribar“. Pribavljeno 31.3.2016., sa <http://www.os-ilribar-labin.skole.hr/>
28. Središnji državni portal. Pribavljeno 27.3.2016., sa <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6>.
29. UN. Konvencija o pravima djeteta. Pribavljeno 24.3.2016. sa [file:///C:/Users/Nina/Downloads/Konvencija_o_pravima_djeteta%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Nina/Downloads/Konvencija_o_pravima_djeteta%20(2).pdf).
30. UNICEF. Konvencija o pravima djeteta. Pribavljeno 23.3.2016. sa http://www.unicef.hr/wp-content/uploads/2016/01/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf.
31. UNESCO Culture Section. The Different Types of Cultural Heritage, 2006. Pribavljeno 20.3.2016. sa [http:// portal.unesco.org/cul7](http://portal.unesco.org/cul7)
32. Smith, Abby. Valuing preservation // Library Trends 56, 1, 2007. Pribavljeno 20.3.2016. sa [http:// LT-56-1.pdf.com](http://LT-56-1.pdf.com)

POPIS FOTOGRAFIJA:

Slika 1: Plakat s radionice „Rudarstvo“	24
Slika 2: Posjet glavnom rudarskom šohtu.....	24
Slika 3: Crtež s radionice na temu rudarstva.....	25
Slika 4: Plakat s radionice na temu rudarstva	25
Slika 5: Dramska predstava za najmlađe	27
Slika 6: Djeca u posjetu gradskoj knjižnici.....	41
Slika 7: Kulturno umjetničko društvo“ Ivan Fonović – Zlatela“.....	42
Slika 8: Pjevanje na „tonko i debelo“	42

POPIS PRILOGA

Prilog br. 1: Intervju s mještanimom sela Boljevići, Brunom Peršićem.....	54
Prilog br. 2: Kratak intervju s mještankom sela Boljevići, Josipom Peršić.....	55
Prilog br. 3: Intervju s odgojiteljicom područnog vrtića Raša, Nerom Buršić.....	56

PRILOG 1

Intervju s Brunetom Peršićem o rudniku i rudarskoj tradiciji. Njegov komentar o knjizi Andre Matoševića također se nalazi u radu u poglavlju „Ispovijest rudara“.

1) *Možete li nam reći kakav je po vašem mišljenju bio život rudara i jeste li vi radili u rudniku?*

Ja nisan nikad dela va kovi, ali moj pokojni otac je. Život mojega oca bi je joko težak i naporan. Život mojega oca bi je joko težak i naporan, no vrijedan svakog divljenja. Saki don zbudi bi se prvo nego je sunce prišlo pront za svoj put va kovu. Rudari su se skupa prontivali za poč na delo i bili su si veli preteli.

2) *Kojim su prijevoznim sredstvima rudari odlazili na posao?*

- Kovari su hodili na noge. Pokle, kako je tehnologija hodila napred po kovare je pridivala specijalna kurjera ku su zvali „Kovarica“. Osim rudara s ovu kurjeru peljali su se i drugi mještani, ali kurjera je bila uvedena baš radi kovara i vozni red se ravna prema kovarskoj smjeni.

3) *Koliko je trajala rudarska smjena?*

- Kovari su delali osan ur. Najgore je bilo kovarima ki su delali osan ur baš nutra va kovi, jer je bilo sakakovih pozicija neki su delali i vonka kove pa su peljali karbon kamo su njin rekli nadređeni.

4) *Možete li nam ispričati neku rudarsku anegdotu ili legendu koju ste čuli ili koju poznajete o rudarima?*

- Sjećam se, kako da ne. Kako su mi stari ljudi znali reć baš na don rudarske zaštitnice na don svete Barbare rudari su delali kao i saki drugi don, ali taj put kovare je pogodila vela nesreća u koj je poginulo dosta kovara. Ljudi su govorili da je ta kovarska nesreća bila zapravo znak da se na dan svete Barbare ne bi trebalo delat u rudniku, pa je prema predaji taj don proglašen neradan, a kovari su dobivali ploću kao da su i tega dneva delali.

PRILOG 2

Kratak razgovor obavljen je sa mještankom sela Boljevići (nedaleko Labina). Razgovor je obavljen sa 94 – godišnjom Josipom Peršić.

1) *Znate li možda da li su rudarske nesreće često pogađale rudare na ovom području?*

- Znate ča ću van reć ja san jako stara, ali pamtim ko danas kovarske¹⁰ nesriće bile su jako česte i puno je ljudi zgubilo svoje živote u kovama. Nakon tih nesretnih eksplozija rudare nije bilo za prepoznat jer su si bili crni ko crna noć od karbona¹¹ i opečeni su anke bili jako nisu hi ljudi mogli nanke prepoznat. Ja san pred puno let nanke se ne moren spametit kega leta je to jušto bilo bila sa pretelicon na prepoznavanju tela od svojega pokojnoga brata, nismo ga nanke prepoznale sa je bi crn i spečen, samo po bragešah¹² san ga nekako prepoznala.

2) *Je li Vama jos netko iz obitelji radio u rudniku?*

- Otac moj je dela anke va kovi kao i moj brat, ali on ni dela pod zemlju, on je bi na vanjskoj poziciji ka je bila manje opasna, a muž mi je dela va fabriki.

3) *Mislilte li da je posao rudara jedan od težih poslova koje čovjek može odabrati?*

- To je najhuje delo na svitu, jako je to teško ali va ono vrime ni se imalo ča za birat moralo se delat jer bi ljudi bili lašni, trebalo se zaradit za život. Ja se vajka sjećan te kove i ljude ki su delali va kovi.

¹⁰kovarske - rudarske

¹¹karbon - ugljena

¹²brageše – hlače

PRILOG 3

Intervju koji je održan sa odgojiteljicom raškog područnog vrtića Nereom Buršić u vezi sa akcijom „Ruka ruci“.

1) *Što Vas je navelo da se zajedno s djecom osnovnih i srednjih škola uključite u ovu hvale vrijednu akciju „Ruka ruci“ ?*

- Pa, rekla bih prije svega da je cilj priključivanja ovoj akciji bio druženje vrtićke djece s djecom osnovnih i srednjih škola, stjecanje prijateljstva, druženje i međusobno pomaganje prilikom premještaja „stare“ u „novu“ knjižnicu.

2) *Kako je tekla i kakva je bila svrha ove akcije?*

- Akcija je tekla odlično, bili smo jako dobro organizirani djeci je bilo veoma interesantno i zanimljivo osjećali su se jako korisno jer sudjeluju u takvoj aktivnosti. Cijela akcija protekla je kroz obilje smjeha i veselja, djeca su se međusobno družila i pomagala jedni drugima. Svrha odnosno cilj ove akcije bilo upravo to da se djeca druže i stječu nova prijateljstva, da stvaraju radne navike, te da se usadi djeci navika prema čitanju, ali i isto tako htjelo se potaknuti da se djeca upoznaju sa novom knjižnicom i da posjete muzej koji se nalazi u sklopu novootvorene knjižnice koji u sebi nosi korijene labinske rudarske prošlosti.

3) *Na koji ste način djecu pripremali za ovu akciju?*

- Djecu se pripremalo na taj način da se tjednima pričalo o akciji u kojoj ćemo učestvovati, čitala se djeci razna literatura koja je vezana uz povijest Labina i važnosti rudarske tradicije, provodile su se i razne likovne aktivnosti. Roditelje se naravno pitalo za suglasnost da li žele da njihova djeca sudjeluju u ovom projektu.

4) *Kao odgojiteljica provodite li u vrtiću aktivnosti ili projekte na temu rudarstva ili rudnika općenito?*

- Ja sam odgojiteljica koja radi u područnom vrtiću u Raši. Za Rašu je rudnik imao veliki značaj i na temelju rudnika i rudarske tradicije Raša se je i razvila kao grad. U mojoj vrtićkoj grupi (mješovita skupina), vrlo se često provode razne aktivnosti koje su vezane na temu rudarstva, provode se razne likovne aktivnosti koje uključuju izradu različitog rudarskog alata od glinamola i različitog likovnog materijala, isto tako obilježava se i dan svete Barbare zaštitnice svih rudara tako da djeca šetaju do raškog trga gdje vide rudarske vagonete, a i samu crkvu svete Barbare i na taj se način simbolično upoznaju sa rudarskom tradicijom.

5) *Smatrate li da današnja djeca dosta znaju o kulturnoj baštini svoga kraja?*

- Smatram da je veoma bitno u najranijoj dobi probuditi u djeci interes za istraživanje kulturne baštine, odnosno mislim da je jako važno da prije svega roditelji, kasnije odgojitelji i učitelji govore o važnosti kulturne tradicije. Djeca ovoga kraja znaju dosta o tradiciji svoga kraja upravo radi toga jer se provode različite aktivnosti, izleti i slično prema kojima djeca na praktičnom primjeru, a ne samo razgovorom upoznaju bogatu tradiciju svoga kraja.

6) *Smatrate li da će se ovom simboličkom akcijom djeca zainteresirati za staru rudarsku tradiciju pošto se novootvorena knjižnica nalazi u sklopu „Rudarskog muzeja“?*

- Djeci ovoga kraja rudarska tradicija je veoma bliska, jer su mnogi roditelji, očevi i djedovi radili upravo u rudniku tako da su djeca koja žive u Labinu i Raši u velikoj mjeri upoznata s tom tradicijom. Ovaj muzej samo će još više potaknuti dječju znatiželju za istraživanjem, a isto tako pošto je u sklopu i knjižnica moguće je da djecu potaknemo i na čitanje pošto se sad nalazimo u modernom dobu gdje je sve više kompjutera, mobitela i drugih medija pa djeci čitanje knjiga nije više na prvom mjestu. Rudarski muzej je veoma interesantan djeci iz razloga jer u njemu mogu naći različite članke, knjige, ali i DVD snimke na kojima je prikazan rudnik, s rudarskim hodnicima i podzemnim tunelima, isto tako vidjeti i rudare kako odrađuju svoju smjenu. Osim toga

prilikom posjete u muzeju puštene su djeci audio snimici zvukova iz podzemlja čime se htjelo djeci dočarati u još bližoj mjeri težina rudarskog posla.

7) *Po Vašem mišljenu pridaju li instucije, roditelji i ostali stručni suradnici u dovoljnoj mjeri pažnju očuvanju kulturne baštine ovoga kraja, odnosno rudnika i stare rudarske tradicije?*

- Kako sam i ranije rekla djeca s područja Labina i Raše dosta su upoznata s kulturnom baštinom ovoga kraja i rudarskom tradicijom. Međutim smatram da djeca koja se nalaze u okolici Labina, recimo Pićan, Čepić koji isto tako imaju korijene ove tradicije nisu u dovoljnoj mjeri upoznate sa kulturnom tradicijom ovoga kraja. Što je i na neki način logično jer su zapravo glavna rudarska okna bila u Labinu i Raši, ali s druge strane smatram da se djeci treba na neki način treba više govoriti o tradiciji koja ima bogatu povijest i na temelju koje su se razvijali ovi gradovi.

KULTURNA BAŠTINA LABINA – RUDNIK – U RADU S DJECOM PREDŠKOLSKE I RANE ŠKOLSKE DOBI TE S DJECOM S POSEBNIM POTREBAMA

SAŽETAK

Usmena zavičajna baština Labina veoma je bogata i nesicrpna te obiluje mnogim legendama, pričama i pjesmama koje se prenose s koljena na koljeno. Osim i usmene zavičajne baštine moramo naglasiti da Labin ima i veliku kulturnu tradiciju koja se prije svega odnosi na rudarstvo. Cilj ovoga rada je prikazati rudarsku tradiciju Labina koja je duboko utisnuta u labinsku povijest, a svrha ovoga rada je prikazati rad s djecom na različitim projektima kako bi se njegovala i očuvala kulturna baština Labina. U tom kontekstu, u radu se opširno i detaljno prikazuje rad s najmlađima odnosno sa djecom predškolske dobi, djecom sa posebnim potrebama te djecom rane školske dobi. Rad sa djecom vrlo je bitan jer su upravo oni glavni nositelji budućnosti stoga je bitno da budu upoznati sa kulturom i karakteristično tradicijom svoga kraja.

KLJUČNE RIJEČI: kulturna baština, usmena zavičajna baština, Labin, rudnik

CITY OF LABIN CULTURAL HERITAGE – MINE – WORKING WITH PRESCHOOL CHILDREN,EARLY SCHOOL CHILDREN AND CHILDREN WITH SPECIAL NEEDS

SUMMARY

Indigenous cultural heritage of Labins is very rich and abundant with lots of legends, stories and songs which have been transferred throughout generations. Except indigenous cultural heritage we must mention that Labin has huge cultural tradition that is primary based on mining. Goal of this paper is to show Labins mining tradition which has been deeply imprinted into his history, purpose of this paper is to present work with children on different projects in order to cherish and conserve Labins cultural heritage. In this context, paper shows in details working with the youngest, that is with preschool children, children with special needs and early school children.

Working with children is essential because they are carriers of future, therefore it is important to introduce them with culture and tradition of their region.

KEY WORDS: cultural heritage, indigenous cultural heritage, Labin, mine